

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

23^E JAARGANG

WOENSDAG 13 JULI 1938

No. 1175

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Timbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).*

M. F. J. Cool — Adjunct-secretaris.

*Redactie-adres: Pieter de Hoohweg 122, Rotterdam-West.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.*

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD:

	Biz.
PROBLEMEN VAN DEN WONINGVOORRAAD door <i>Ch. Glasz</i>	522
Economische voorlichting ten behoeve van het publiek door <i>W. Glastra</i>	524
Groninger-dag 1938 door <i>Dr. H. M. H. A. van der Valk</i>	524
De vier en twintigste Internationale Arbeidsconferentie door <i>Mej. Mr. G. J. Stemberg</i>	526
De factor arbeid in den oorlog door <i>Dr. W. K. H. Feuilletau de Bruyn</i>	528
BUITENLANDSCHE MEDEWERKING:	
De exportcredietverzekering in België door <i>Prof. Dr. G. Eyskens</i>	530
AANTEKENINGEN:	
De teruggang in den wereldhandel	533
Een nieuwe phase in de werkloosheidsbestrijding in Zwitserland	534
De ongunstige kapokpositie in Nederlandsch-Indië	535
ONTVANGEN BOEKEN	537
Statistieken:	
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	537, 540
Groothandelsprijzen	538—539

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

In de verslagweek bleven wederom de omzetten binnen vrij enge grenzen. Het koersverloop had iets meer kleur dan de voorgaande week. Opvallend was de vaste stemming voor den Dollar niet alleen te onzent, maar overal elders. Dit verschijnsel zal ongetwijfeld ten deele zijn toe te schrijven aan de vraag naar Dollars, voortvloeiend uit de operaties ter New-Yorksche beurze, waar ook het buitenland zich niet onbetuigd heeft gelaten. Anderzijds was van invloed een hernieuwd gerucht inzake een mogelijke monetaire overeenkomst tusschen Engeland en de Vereenigde Staten als aanvulling op het handelsverdrag, waarover de onderhandelingen gaande zijn. Men spreekt van een herstel van de oude pariteit, hetgeen natuurlijk tot een vaste stemming voor den Dollar aanleiding moest zijn. Het is overigens questieus of inderdaad partijen in dit opzicht tot elkaar zullen komen. Reeds zoo dikwijls hebben dergelijke geruchten de ronde gedaan, en nimmer is er nog iets van gekomen. Dat Engeland zich reeds weer definitief op vaste basis aan het goud zou willen koppelen lijkt op het oogenblik ondenkbaar. Dat neemt natuurlijk niet weg, dat men het over een de-facto stabilisatie zou kunnen eens worden (die er overigens reeds geruimen tijd is) maar dan op een basis, die de Engelsche wenschen meer nabij komt dan de huidige verhouding. Voorloopig zal men waarschijnlijk goed doen al deze geruchten met een korrel zout te genieten. In het begin van de nieuwe week zette de vaste stemming voor den Dollar zich voort.

De beweging van den Dollar te onzent was ongeveer parallel met die te Londen. De Pondenkoers veranderde hier betrekkelijk weinig, in het begin van de week was de stemming iets vaster, daarna trad weer een reactie in, zoodat er per saldo niet veel wijziging te registreeren viel. Uitgesproken flauw was de stemming voor Fransche Francs. Er heeft zich — voornamelijk onder den invloed van de onzekere interne politieke situatie — weer een verkoopsdruk ontwikkeld, die het Egalisatiefonds noopte om op vrij ruime schaal te intervenieeren, zulks bij dalende notering van den Franc. De hernieuwde onzekerheid op monetair gebied in Frankrijk heeft zich onmiddellijk ook weer afgeteekend in de notering voor Termijnfrancs, die voor driemaands weer tot 10 cts. disagio opliep.

Een vaste stemming was er voor gouden munten, vooral in de laatste dagen nu de houding van Fransche Francs weer minder gunstig wordt.

Op de geldmarkt en de beleggingsmarkt waren geen wijzigingen van beteekenis te registreeren.

PROBLEMEN VAN DEN WONING- VOORRAAD.

Het wordt de laatste jaren steeds duidelijker, dat de vraagstukken der woningpolitiek niet beperkt blijven tot het eeuwige strijdpunt, welke de taak van de Overheid ten aanzien van het bouwen van nieuwe woningen is. De bestaande woningvoorraad vraagt meer en meer de aandacht. Voortdurend voltrekken zich in de structuur hiervan veranderingen, die waarlijk niet alleen hen, die er financieel belang bij hebben met zorg vervullen. In talloze gemeenten gaat de beteekenis van het stadscentrum voor de huisvesting der bevolking nog voortdurend achteruit, terwijl ook de oudere middenstands- en arbeiderswijken dikwijls een beeld van ernstigen teruggang vertoonen. Het is dan ook niet verwonderlijk, dat in den laatsten tijd verschillende aspecten van de problemen, die zich ten aanzien van onzen bestaanden woningvoorraad voordoen, in rapporten en andere publicaties zijn belicht.

Saneering der binnenstad.

In dit verband verdient onze aandacht het vraagstuk van de saneering van de binnenstad, hetwelk door een commissie, daartoe ingesteld door het Hoofdbestuur van de Nederlandsche Maatschappij voor Nijverheid en Handel, bestaande uit de heeren Mr. J. Wilkens, Mr. J. Dutilh en Mr. J. Bierens de Haan, in een onlangs verschenen rapport¹⁾ is behandeld. De te bestudeeren vraag omvatte op welke wijze de zoo uiterst gewenschte verbetering van de volkshuisvesting door saneering van de binnenstad zou kunnen worden bevorderd en of daardoor tevens de werkgelegenheid verruimd en de geïnvesteerde kapitaalwaarde ten deele behouden zou kunnen worden. Terecht heeft de commissie bij de behandeling van het vraagstuk verschillende categorieën woningen onderscheiden.

De categorie verouderde, doch niet „versleten” woningen, gelegen aan behoorlijke straten levert weinig moeilijkheden. Deze woningen zullen moeten worden gemoderniseerd en waar in de meeste gevallen den eigenaren de middelen hiertoe wel zullen ontbreken, terwijl de benodigde bedragen grootendeels voor betaling van loonen bestemd zijn, schijnt het gerechtvaardigd, dat de Overheid door het verlenen van voorschotten het moderniseeren dezer woningen bevordert.

Een tweede categorie bestaat uit minderwaardige woningen, veelal bovendien niet aan behoorlijke straten gelegen. Hier kan verbetering van afzonderlijke woningen niet baten, onteigening en afbraak schijnt de eenige weg.

De derde en moeilijkste categorie is een combinatie van de beide vorige en komt het meeste voor. In de stadscentra zijn buurten met enkele goede straten en voorts gedeclasseerde straten en sloppen. Talloze bedrijven en bedrijfjes zijn er gevestigd. Er zijn woningen, die voor onbewoonbaarverklaring en woningen, die voor verbetering in aanmerking komen, terwijl er ook complexen zullen moeten verdwijnen om een beter stratenplan te verkrijgen. Hier zal naar het oordeel van de commissie slechts een samenwerking tusschen de belanghebbenden — eigenaren en hypotheekgevers — en de gemeenten kunnen leiden tot een algeheele saneering van de betreffende wijk.

* * *

Bij de beschouwing van het rapport van de commissie treft ons het volgende: Allereerst is het te betreuren, dat de gestelde vraag beperkt bleef tot wat men de binnenstad pleegt te noemen. Immers niet minder opvallend is de achteruitgang, die in vele

plaatsen de buiten de eigenlijke binnenstad gelegen oudere middenstands- en arbeiderswijken te zien geven.

Dit verlies van aanzien is een proces, dat zich in vele gevallen voor deze wijken in een vrij kort tijdsbestek heeft geopenbaard, zulks in tegenstelling tot den achteruitgang van de binnenstad als woongelegenschap, hetwelk een proces is, dat al vele jaren de aandacht getrokken heeft. Hoewel concrete gegevens hierover ontbreken, wil het ons voorkomen, dat ook de omvang van de kapitalen, welke bij het wel en wee dezer wijken geïnteresseerd zijn, dermate belangrijk is, dat het ons jammer voorkomt, dat de opdracht der commissie niet medebracht, dat zij ook over de hier rijzende vragen licht kon doen opgaan.

In de tweede plaats meenen wij, dat de aanbevolen samenwerking tusschen belanghebbenden en de gemeenten in de practijk wel heel wat voeten in de aarde zal hebben. Uiterst leerzaam is in dit verband de lezing van een beschouwing van Mr. Dr. J. B. Sens over de saneering van oud-Nijmegen¹⁾. Ondanks een toenemende actie uit de kringen der burgerij en ondanks het bestaan van een contactcommissie voor woningbouw en stadsontwikkeling vindt het gemeentebestuur bij zijn pogingen tot verbetering voortdurend belemmeringen op zijn weg; „de buitenstaander weet niet half welke moeilijkheden bij de saneering moeten worden overwonnen.”

Tenslotte hebben wij in het onderhavige rapport gemist de bespreking van het speculatief element, dat in de saneering schuilt.

Dit speculatief element vloeit voort uit de omstandigheid, dat de achteruitgang van een bepaalde wijk of straat niet alleen beïnvloed wordt door concreet aanwijsbare nadeelen aan het wonen aldaar verbonden, doch bovendien door de omstandigheid, dat de voorkeur voor deze of gene woonbuurt mede door niet „zakelijke” overwegingen wordt beïnvloed. „Die Wahl der Wohnung ist ein Akt gesellschaftlicher Selbsteinschätzung der unter gesellschaftlichem Zwange steht; er ist derjenige unter den groszen Ausgabekarten, der heute, seit der Kleidung demokratisiert ist, mehr als jeder andere den gesellschaftlichen Rang bezeichnen soll, den man beansprucht, weil die Wohnung in der Regel auf längere Dauer genommen und weil ihre Lage in der vollen Öffentlichkeit bekannt wird. „Sage mir, mit wem du zusammenwohnst, und ich will dir sagen, was du bist”, das ist etwa das Gefühl, unter dessen Wirkung die Mieter stehen, wenn sie Ihre Quartiere auswählen”²⁾.

Deze factor plaatst het vraagstuk van de saneering in een eenigszins ander licht. Immers heeft zich ten aanzien van een buurt een zekere achteruitgang reeds voltrokken, dan is het a priori moeilijk te bepalen, welk resultaat de saneering zal hebben, m.a.w. welke categorie bewoners men uiteindelijk aan zich zal weten te binden. Uitteraard is dit speculatieve element minder groot, wanneer de achteruitgang van een bepaalde wijk nog in een beginstadium is en dus de saneering ertoe zal moeten leiden de bestaande bewoners te behouden.

De ongewilde woningen.

Tot de problemen van den woningvoorraad behoort ook dat van de zogenaamde „ongewilde woningen”. Er is in verscheidene, — vooral in grotere — gemeenten een toenemend aantal woningen aanwijsbaar, die moeilijk verhuurd worden en waarvan er dus veel leeg staan. De statistieken leeren, dat deze niet alleen in de klassen der hogere huren doch ook in die der lage huren veelvuldig voorkomen. De Hoofdinspecteur van de Volkshuisvesting heeft aan deze onge-

¹⁾ „De Gemeenteraad”, officieel orgaan van de Federatie van Bonden en Centrales van R.K. Gemeenteraadsleden in Nederland, Juli 1938, blz. 139.

²⁾ Prof. Dr. F. von Wieser. „Die Theorie der städtischen Grundrente”.

¹⁾ Maatschappij Belangen, Mei 1938, blz. 80 e.v.

wilde woningen in zijn jaarverslagen reeds eenige malen aandacht gewijd, terwijl het Nederlandsch Instituut voor Volkshuisvesting en Stedebouw hieraan in November van het vorige jaar een vergadering wijdde, waarin een tweetal prae-adviezen over dit onderwerp, nl. van de heeren Mr. J. Wilkens en M. A. Reinalda, wethouder van Haarlem, aan de orde kwam. Eerstgenoemde prae-adviseur zag de oplossing in verbetering der ongewilde woningen met steun der Overheid, terwijl de tweede dezen steun uitsluitend voor de met hulp van de Overheid gebouwde woningen wilde zien toegekend, daarbij voorts onbewoonbaar verklaring op ruimer schaal, alsmede op ruimere basis dan de tegenwoordige wetsbepalingen toelaten, aanbevelend, waardoor tal van woningen, die men vroeger nog voor bewoonbaar zou houden, onbewoonbaar zouden worden verklaard.

De Regeeringscirculaire van 23 Juni 1938.

In een dezer dagen verschenen rondschrijven aan de gemeentebesturen heeft thans ook de Regeering haar houding ten aanzien van de ongewilde woningen bepaald, althans voor zoover het arbeiderswoningen betreft.

Een der eerste zinsneden van deze circulaire: „Van economisch standpunt gezien zou het onjuist zijn tot nieuwbouw over te gaan, indien met betrekkelijk geringe offers, het bestaande woningbezit in de behoefte zou kunnen voorzien”, demonstreert duidelijk de gedachte welke aan haar ten grondslag ligt. De in deze circulaire vervatte regeling komt hierop neer, dat de Overheid $\frac{1}{2}$ gedeelte, tot een maximum van f 240 per woning, van de kosten voor verbetering van arbeiderswoningen, in den vorm van een bijdrage à fonds perdu, voor haar rekening neemt. Rijk en Gemeente bekostigen deze premie in de verhouding 2 : 1. Het begrip verbetering is ruim opgevat, ook het splitsen van voor de huidige verhoudingen ondoelmatige perceelen in verschillende woningen kan er onder worden verstaan¹⁾. Een zeer belangrijke bepaling is voorts deze, dat de premie slechts wordt verleend indien in de gevallen, waar zulks redelijk is te achten, ook van de zijde van het hypotheccair crediet, ter zake van de op het perceel rustende lasten, een tegemoetkomende houding wordt aangenomen.

Hoewel ten aanzien van de reële beteekenis der onderhavige circulaire weinig te zeggen valt — immers alles hangt af van de practische uitvoering — moge een enkele kantteekening volgen.

Allereerst is toe te juichen dat hier de vorm van een premie, niet die van een voorschot is gekozen. De ervaring met voorschotten zou waarschijnlijk weinig aangenaam geweest zijn.

Het bedrag der premie is naar onze meening zoodanig gesteld, dat men een behoorlijk aantal aanvragen van belanghebbenden zal mogen verwachten; bij een overigens juiste toepassing zal de circulaire haar doel kunnen bereiken. Veel hangt hier af van de houding van de gemeentebesturen, hoewel het Rijk de binnenkomende aanvragen uitteraard zelfstandig beoordeelt, stelt het zijn medewerking van die van de gemeenten afhankelijk. Wenscht een gemeentebestuur

¹⁾ Of veel woningsplitsingen het gevolg van deze circulaire zullen zijn, laat zich bezwaarlijk beoordeelen.

In Duitschland heeft de woningsplitsing, vooral in de jaren 1932 tot en met 1935, zeer veel beteekend, circa 200.000 woningen zijn hierdoor, en door het verbouwen van niet-woonruimten tot woningen, aan den woningvoorraad toegevoegd. De premie bedroeg 50 pCt. van de kosten, met een maximum van R.M. 1000 per woning, terwijl over het uit eigen middelen bestede bedrag 4 pCt. rente 6 jaar lang werd vergoed. In dit verband moge nog opgemerkt worden, dat bij woningverbetering een premie van 20 pCt. van de kosten werd gegeven, terwijl ook hier over het uit eigen middelen bestede bedrag 4 pCt. rente 6 jaar lang werd vergoed.

om welke reden dan ook aan de uitvoering van verbeteringen geen steun te geven, dan zal de Rijksoverheid hier weinig invloed op kunnen uitoefenen, tenzij uitteraard dezelfde gemeente binnen afzienbaren tijd met projecten voor nieuwbouw met Rijkssteun zouden komen.

Juist schijnt het standpunt, dat zowel particulieren als woningbouw-vereenigingen en gemeenten van de regeling kunnen profiteeren. Voor het hierboven vermelde standpunt, dat slechts de met Overheidssteun gebouwde woningen van een premieregeling zouden mogen profiteeren, zijn naar het ons voorkomt weinig zakelijke argumenten aan te voeren.

* * *

Moelijke vraagstukken kan de beoordeeling medebrengen van de „tegemeetkomende houding”, die van de hypotheccaire crediteuren wordt verlangd, „daar waar zulks redelijk is te achten”. Doel van deze bepaling is uitteraard de verbetering van de woning niet, althans niet voor het leeuwendeel, aan den hypotheccairen crediteur ten goede te doen komen, voor zoover deze tenminste zelf niet tot de verbetering van het perceel financieel mede bijdraagt; een figuur die zeer goed denkbaar is. Hier staan de uitvoerende organen voor een zware taak, aangezien het in vele gevallen zeer lastig concreet uit te maken is, of een offer al dan niet redelijker wijze verlangd kan worden en of een eventueel offer in werkelijkheid dan wel slechts in schijn gebracht wordt.

Voorts mag verwacht worden dat premies alleen gegeven worden wanneer de woongelegenheid na de verbouwing geruimen tijd aan vrij hoog te stellen eischen zal voldoen. Daarbij zal uitteraard niet alleen bezien moeten worden of dan de woning op zichzelf een bevredigende woongelegenheid biedt, doch bovendien of het gezien de omgeving waarin de woning staat gerechtvaardigd schijnt haar levensduur te verlengen. Op dit punt bevat het hierbovengenoemde rapport van de heeren Wilkens c.s. juiste wenken.

Tenslotte ontbreken in de circulaire bepalingen omtrent voorwaarden, welke de Overheid ten aanzien van de huurprijzen, die voor de verbeterde arbeiderswoningen — bijvoorbeeld voor een zeker aantal jaren — zullen mogen worden bedongen, eventueel zou kunnen stellen.

De ervaring leert, dat de markt voor de goedkoopere woningen meermalen niet geheel aan de eischen, die aan een ideale markt gesteld kunnen worden, voldoet. De marktverhoudingen kunnen medebrengen dat partijen in sterkte niet steeds gelijkwaardig zijn, waardoor hier het element woeker in de prijsvorming gemakkelijk zijn intrede kan doen.

Het is niet ondenkbaar, dat de eigenaar van de woning in bepaalde gevallen tegenover een wellicht vrij geringe eigen praestatie bij de verbouwing, toch een belangrijk hogere huur zal kunnen bedingen; dan voor het perceel in „ongewilde” staat mogelijk was; evenmin als tot een onredelijke bevoorrechte van de hypotheccaire crediteuren aanleiding is, schijnt het gewenscht dat de Overheid in dergelijke gevallen, waarin de huiseigenaar een meer dan redelijke huur bedingt, haar steun verleent. Klaarblijkelijk heeft men evenwel een regeling dezer materie, die zich inderdaad zeer bezwaarlijk op bevredigende wijze regelen laat, niet aangedurfd, of wel men heeft het gevaar van het bedingen van onredelijke huurprijzen bij de huidige verhoudingen op de woningmarkt van ondergeschikte beteekenis geacht.

Zoals reeds gezegd, hangt het succes van de onderhavige circulaire grootendeels af van haar uitvoering; de tijd zal ook hier de beste criticus zijn.

Als eerste symptoom van een positieve Overheidsbemoeiing met een deel van den bestaanden woningvoorraad, verdient zij evenwel reeds nu onze volle belangstelling.

GLASZ.

ECONOMISCHE VOORLICHTING TEN BEHOEVE VAN HET PUBLIEK.

De onlangs door den Regeeringspersdienst belegde persconferentie, gewijd aan de uitvoering van de Landbouwcrisiswetgeving, geeft ons aanleiding tot enkele algemeene opmerkingen.

Over de uitvoering van wettelijke maatregelen in het algemeen en over crisismaatregelen wel zeer in het bijzonder, heerscht bij het groote publiek veelal een groote mate van onkunde en (mede daardoor) onjuiste waardeering. Naarmate de onderdaan meer te maken krijgt met overheidsmaatregelen, met name op economisch gebied, die niet alleen van toezienenden, maar ook van steeds meer ingrijpenden aard zijn — een proces, waarvan de afgelopen depressiejaren een duidelijk beeld gaven, en waarvan de toekomst ons vrij zeker eer een voortzetting dan een teruggang te zien zal geven —, zal zijn belangstelling daarvoor dienovereenkomstig toenemen. Deze belangstelling zal vrij kritisch zijn en daarenboven over het algemeen zeer eenzijdig gericht, omdat zij sterk beïnvloed wordt door persoonlijke belangen.

Voor de Regeering en haar organen is het bij de uitvoering van haar taak van het grootste belang op een loyale houding en medewerking van de bevolking te kunnen rekenen. Hiervoor is een stelselmatige voorlichting van de openbare meening noodzakelijk, teneinde deze eenigszins te oriënteren in de niet zelden vrij ingewikkelde materie der wetgeving op economisch gebied.

Hier ligt in de eerste plaats een taak voor de pers, en het dient hier onmiddellijk te worden vastgesteld, dat de Nederlandsche pers zich daarvan over het algemeen voortreffelijk kwijt. Toch is gebleken — en hier willen wij even tot de landbouwcrisiswetgeving terugkeeren —, dat dit apparaat tot voorlichting van de publieke opinie niet geheel en al feilloos werkt. Verschillende vraagstukken, die sterk de publieke belangstelling trokken — hier zij slechts herinnerd aan de befaamde aardappelkweszie van zeer recenten datum — verkregen niet die behandeling, welke uit een oogpunt van volksvoorlichting de meest gewenschte zou zijn geweest.

* * *

Wanneer wij nu nagaan, tot welken oorsprong dit euvel terug te voeren is, dan rijst onmiddellijk de vraag: waaraan ontleent de pers in dezen haar gegevens?

Het is waar, officieele bronnen zijn er genoeg; ook het Landbouwcrisisbureau is niet karig met haar publicaties! Maar, zijn deze wel in den meest geschikten vorm gegoten om daarmee snel en doelmatig de pers en daardoor het volk voor te lichten?

Het komt ons voor, dat dit slechts zeer ten deele het geval is. Niet alleen zijn de overigens voortreffelijke publicaties veelal te gespecialiseerd en te algemeen-uitvoerig om buiten den kring van zuiver vakmensen belangstelling te wekken, maar ook, en veelal juist tengevolge daarvan, vaak te langzaam, te weinig „up to date” en te weinig gericht op de „kwesties” van den dag. Hier is een leemte en de boven aangehaalde persconferentie heeft ervan getuigenis afgelegd, dat die leemte in perskringen gevoeld wordt.

Van de mogelijkheid om reeds vooraf schriftelijk vragen in te dienen, werd, evenals bij vorige gelegenheden, door zeer vele van onze persorganen gebruik gemaakt. Deze vragen — die slechts als begrenzing hadden, dat ze in betrekking stonden tot de landbouwcrisispolitiek, doch overigens van zeer uiteenloopenden aard waren — vulden met de eveneens schriftelijk daarop gegeven antwoorden een boekwerk van 126 bladzijden (op de persconferentie, overigens zeer ten onrechte, den „bijbel der landbouwcrisispolitiek” genoemd)!

De bovengenoemde opvatting werd bovendien bij

monde van een der persvertegenwoordigers, met kenmerkende instemming van velen, nog vertolkt in den vorm van een verzoek tot geregelde herhaling met niet te groote tusschenpoozen van een dergelijke conferentie.

Dit verzoek gaat geheel in de richting van ons betoog; de voorlaatste conferentie over de Landbouwcrisiswetgeving vond reeds verscheiden jaren geleden plaats; dit interval is te groot, gelet op de activiteit van den economischen wetgever in de laatste jaren.

Wat hoog noodig is, is snelle, doelmatige, en actueele voorlichting, hetzij door geregelde persconferenties of door meer uitvoerige communiqués!

W. GLASTRA.

GRONINGER-DAG 1938.

(De tegenstelling stad en platteland.)

De poging van den Commissaris van de Koningin te Groningen om door onderling contact van het bedrijfsleven bij te dragen tot het verbreiden van een goed begrip van elkaars moeilijkheden en daardoor te geraken tot meer onderlinge waardeering van de bedrijfsgroepen, verdient in meer dan één opzicht belangstelling. Op dezen Groninger dag zijn door verschillende inleiders de grondslagen van wetenschappelijke belangstelling voor de praktijk en de historisch, principieele en praktische argumenten voor onderlinge samenwerking in het bedrijfsleven besproken¹⁾. Vervolgens zijn de drie belangrijkste bedrijfsgroepen afzonderlijk behandeld²⁾ en tenslotte in een rede door Prof. Dr. O. de Vries samengevat.

Deze poging verdient daarom de belangstelling, omdat door een onderlinge uiteenzetting van elkaars moeilijkheden de tegenstelling stad en platteland kan worden verminderd. Geen enkele provincie in ons land leent zich daartoe beter dan Groningen. Onze Noordelijke provincie draagt — hoewel zij ook industrieel georiënteerd is — een bij uitstek agrarisch karakter en dit drukt zijn stempel meer dan in een andere plaats van dezelfde grootte in Nederland op de stad Groningen. Mede door haar ligging als een spin in haar web — wegen, kanalen, spoorlijnen, autobus- en vrachtdiensten, komen in dat knooppunt samen — vormt de stad in alle opzichten het hart van de provincie.

Terecht memoreerde de heer H. D. Louwes, dat een kloof tusschen Stad en Ommelanden — in tegenstelling met bijv. in Holland en Utrecht — niet bestaat. Wel zijn er tegenstellingen en de heer Louwes schetste deze kernachtig als volgt: „Nu in 1938 gaat de Stad bij de hoogtezon van prijsafpraak en ordening zitten als de zon der voorspoed begint te tanen en het platteland moet zich in het halfdonker redde ten tot de voorspoedzon weer belieft op te gaan.” Hier openbaarde zich de tegenstelling van landbouwzijde; van stedelijken kant kwam zij tot uiting in de moeilijkheden van den middenstand, welke gebukt gaat onder de crisislasten, mede voortvloeiende uit de landbouwpolitiek.

Op dit punt werd geen provinciaal, maar een nationaal probleem aangeroerd. Ook bij andere punten, die ter sprake kwamen, voelden wij zeer sterk, dat de moeilijkheden in Groningen dezelfde waren als in andere streken van ons land en in andere deelen van het bedrijfsleven. Daarom had de Commissaris van de Koningin, van wien het initiatief van dezen Groninger dag was uitgegaan, zich feitelijk niet ernstig de opmerking behoeven aan te trekken — hetgeen

¹⁾ De Universiteit en het praktische leven door Prof. Dr. K. Sneyders de Vogel; Overzicht van de historische ontwikkeling van Stad en Lande en van de economische specialisatie door Prof. Mr. I. B. Cohen; De ideëele behoefte aan onderlinge waardeering in het bedrijfsleven door J. N. Spoelstra; De praktische waarde van goede samenwerking in het bedrijfsleven door Prof. Dr. D. van Os.

²⁾ De Landbouw door H. D. Louwes, de Industrie door M. Bakker en de Middenstand door J. J. Thijsse.

in zijn slotwoord tot uiting kwam — dat de provinciale basis niet de juiste is om al deze problemen te beoordeelen. Integendeel, wij meenen dat de voortvarende Commissaris van de Koningin met de organisatie van dezen dag een heel gelukkig initiatief heeft genomen. Juist de afwezigheid van een kloof tusschen stad en platteland maakt de sfeer in deze provincie uitermate geschikt voor een discussie van de tegenstellingen, welke zich overal in onze volkshuishouding openbaren.

In de verschillende redevoeringen kwam dan ook herhaaldelijk critiek naar voren. Zoo wees de heer Louwes er op, dat de economische en sociale verhoudingen in Nederland zoodanig zijn, dat de landbouwbevolking zich z.i. terecht onbevredigd en achteraf gezet gevoeld. Het komt ons echter voor, dat de heer Louwes teveel generaliseert, indien hij de verhouding stad en platteland karakteriseert als de tegenstelling van beschutte en onbeschutte bedrijven. Op het oogenblik loopt deze tegenstelling, mede door de landbouwpolitiek, dwars door stad en platteland heen, hoewel zeker niet overal in dezelfde mate. Het zou zeker nuttig zijn, indien dit onderwerp als uitvloeisel van dezen Groninger dag nog eens nader in de Groninger bedrijfskringen bestudeerd zou worden.

Wél zijn wij het met den heer Louwes eens, dat de landbouwpolitiek overgeschakeld moet worden van crisispolitiek naar welvaartspolitiek. Dr. Frietema heeft hiervoor in het vorige nummer van dit weekblad enkele richtlijnen gegeven, welke dit belangrijke probleem verder brengt¹⁾. Dat de Landbouw niet bij de pakken neerzit, heeft de heer Louwes met talrijke voorbeelden in het licht gesteld. Er wordt in den Landbouw hard gewerkt. Onderzoekingen tot verbetering van den grond, den veestapel enz. worden ingesteld. De Nederlandsche Landbouw heeft gezien dat het buitenland ons op enkele gebieden overtroeft of ons in elk geval dicht nadert. Vandaar de drang tot het opsporen van nieuwe mogelijkheden tot verbetering van kwaliteit enz. Het was een frissche rede, getuigend van de energie en stuwkracht van de Groninger Landbouw.

* * *

Al is de provincie Groningen overwegend agrarisch, ook het overige bedrijfsleven is er ruim vertegenwoordigd. Dit moge hieruit blijken dat, terwijl de bruto-opbrengst van den Landbouw in Groningen in het oogstjaar 1936 ruim f 61 miljoen bedroeg, in de industrie in 1936 voor f 40 miljoen verloond werd.

De structuur van de industrie in Groningen is van dien aard, dat er ook hier plaats is voor tegenstellingen. Een deel van de industrie — stroocarton-, dextrine- en zuivelindustrie — is nl. in hooge mate van uitvoer afhankelijk en komt daardoor, in groter verband gezien, in een zeker conflict met die groepen, welke belang hebben bij protectionisme. De genoemde exportindustrieën zijn zelfs zeer eenzijdig geografisch georiënteerd, daar Engeland verreweg het belangrijkste afzetgebied vormt. Waarschijnlijk ligt hierin ook mede een reden van de groote samenwerking in dit deel van de Groninger exportindustrie. De sterke eenzijdigheid van deze industrie noopt ook tot het zoeken van nieuwe wegen. Op de betekenis van onderzoekingen op industrieel gebied werd door Prof. Van Os sterk den nadruk gelegd.

Hoewel samenwerking in de industrie in Groningen reeds op vele gebieden voorkomt, is de ondernemingsconcentratie nog niet ver voorgeschieden. Hetzelfde geldt voor de bedrijfsconcentratie. Het klein- en middenbedrijf overweegt. Verder zijn bedrijfstakken, waar meer dan 2500 arbeiders werken, uitzonderingen²⁾.

Het karakter van de industrie is een andere reden voor het ontbreken van een kloof tusschen stad en

¹⁾ In zijn artikel „Zes jaren Zuivelcrisispolitiek“.

²⁾ Opmerkelijk is echter, dat Groningen de grootste strookartonfabriek (te Hoogkerk) en de grootste zuivelfabriek (te Bedum) van Europa heeft.

platteland. De industrie is voor een belangrijk deel voortgekomen uit den Landbouw. Toch beteekent de agrarische afstamming van de industrie niet steeds een parallel loopen van belangen. Een voorbeeld hiervan leveren de „speculatieve“ strookartonfabrieken, die — in tegenstelling tot de coöperatieve strookartonfabrieken — vaak belang hebben bij lage strooprijzen. Verder is, zooals reeds opgemerkt, de sfeer van het grootbedrijf afwezig en tenslotte is een deel van de industrie, hoewel niet agrarisch georiënteerd, toch sterk van de welvaart van het platteland afhankelijk (o.a. de confectie-industrie en de industrie van landbouwgereedschappen).

In verschillende redevoeringen kwam ook het werkloosheidsvraagstuk ter sprake; door den heer M. Bakker, secretaris van de Kamer van Koophandel te Veendam, werd er op gewezen, dat het aantal werkloozen onder de ingeschreven werkzoekenden in de provincie op 31 December 1937 ruim 24.000 bedroeg, waarvan 11.600, dat is ongeveer 48 pCt., uit den Landbouw komen. Op het eerste gezicht lijkt dit aantal tamelijk groot, indien men althans rekening houdt met de bevolking van de provincie (ruim 400.000). Het aantal werkloozen op het eind van het jaar is echter door seizoensinvloeden niet als maatstaf te nemen, zooals uit het onderstaande overzicht duidelijk blijkt.

Aantal geheel werklozen in 1937.

	Eind	Rijk	Groningen
Januari.....	466.242	25.438	
Februari.....	439.553	22.609	
Maart.....	403.365	19.854	
April.....	359.726	16.595	
Mei.....	328.537	13.693	
Juni.....	310.616	13.086	
Juli.....	312.907	11.147	
Augustus.....	317.812	9.478	
September....	324.261	10.329	
October.....	340.436	12.787	
November.....	385.983	18.226	
December.....	437.469	24.119	
Gemiddelde....	368.909	16.447	
Bevolking.....	8.591.000	418.000	
In % v. d. bevolk.	4.29 %	3.93 %	

In Augustus 1937 bedroeg het aantal werklozen ruim 9.000, of 60 pCt. minder dan in Januari, de maand van de hoogste werkloosheid. Weliswaar is dit voor Groningen zeker nog een groot aantal, maar de cijfers leeren, dat de gemiddelde werkloosheid in Groninger kleiner is dan die van het geheele land. Bovendien heeft de agrarische werkloosheid een geheel ander aspect dan de stedelijke werkloosheid. Ook dit punt dient bij de behandeling van het vraagstuk van stad en platteland niet uit het oog verloren te worden.

* * *

Als belangstellende hebben wij met zeer veel genoegen de poging gadeslagen om door het organiseren van dezen Groninger dag de tegenstellingen in het bedrijfsleven te verminderen. Wij kunnen niet beoordeelen of deze poging zal slagen. Dit zal ook van de verdere organisatie afhangen; op dit gebied zal verder moeten worden gebouwd. Indien zich echter één provincie leent voor een dergelijk experiment dan is het zeker Groningen. Toch zal men bij voortzetting van deze poging voor één gevaar moeten waken. De vraagstukken, die jl. Vrijdag aan de orde kwamen, raken, zooals reeds opgemerkt, niet alleen Groningen. Zij zijn van nationale betekenis, al stond vanzelfsprekend de provinciale kant in het middelpunt en al waren er ook problemen, die alleen in provinciaal verband aangevat en opgelost kunnen worden. De samenhang van deze vraagstukken moet echter niet uit het oog worden verloren. Daarom zal er naar gestreefd moeten worden — indien, naar wij hopen, in volgende jaren in deze richting verder gewerkt wordt — om de provinciale problemen ook te toetsen aan en te zien in het licht van het algemeen belang.

DE VIER EN TWINTIGSTE INTERNATIONALE ARBEIDSCONFERENTIE.

Het was een rustige Internationale Arbeidsconferentie, welke van 2 tot 22 Juni jl. te Genève vergaderde. Waarschijnlijk was de in die conferentie heerschende kalmte voor een groot deel toe te schrijven aan de agenda, die dit jaar niet tot heftige discussies aanleiding gaf. Met uitzondering van het onderwerp betreffende de statistieken van loon en arbeidsduur, waarvoor de Conferentie een ontwerpverdrag te behandelen had, had over alle op de agenda geplaatste onderwerpen de eerste discussie plaats, zoodat de Conferentie ter zake punten voor een vragenlijst moest vaststellen, waarover na afloop der Conferentie de Regeeringen geraadpleegd moesten worden.

De definitieve beslissingen over de behandelde onderwerpen zullen eerst het volgende jaar genomen worden. De atmosfeer op de Conferentie zal dan allicht anders zijn dan zij nu was. Het ligt voor de hand, gezien de voorgeschiedenis, dat b.v. de onderwerpen als het algemeen maken van de verkorting van den arbeidsduur (de z.g. 40-urenweek), de regeling van den arbeidsduur bij het vervoer op den weg en de verkorting van den arbeidsduur in de steenkolenmijnen nog heel wat moeilijkheden zullen opleveren en dat het niet gemakkelijk zal vallen, daarvoor een bevredigende oplossing te treffen.

Bij de beraadslaging dit jaar over het algemeen maken van de verkorting van den arbeidsduur gehouden — de 40-uren week voor alle bedrijven — bleek, dat de arbeidersgroep een zoodanige regeling van den arbeidsduur voorstaat, dat één verdrag een regeling voor den arbeidsduur voor de industrie zal bevatten en één verdrag die voor den handel en de kantoren, waarbij dan de arbeidsduur op 40 uur per week bepaald zal moeten worden. Herhaaldelijk gaven de arbeiders te verstaan niet van de 40 uur per week te willen afwijken; alleen wanneer zulks noodig zou zijn om een geleidelijke invoering van de 40-urenweek mogelijk te maken, zouden zij tijdelijk een grens van b.v. 44 uur per week gedurende eenige jaren willen aanvaarden. Tegen één of twee verdragen voor de industrie en den handel bestonden bij eenige Regeeringsafgevaardigden en de werkgeversafgevaardigden in de commissie, die bovengenoemd onderwerp voorbereide, ernstige bezwaren. Zij achtten het gezien de variëteit der onderscheidene industrieën niet wel mogelijk die alle in één regeling te omvatten. Hier zij aangeteekend, dat bedoelde commissie ook met instemming van de arbeidersleden voorgesteld heeft om den arbeidsduur in het transportbedrijf (vervoer per spoor, te water of door de lucht met inbegrip van het laden en lossen) in een afzonderlijk verdrag neer te leggen en de voorbereiding daartoe te doen geschieden door een of meer driedeelige technische bijeenkomsten. (De Engelsche Regeeringsafgevaardigde deed zich daarbij als een voorstander van voorbereiding door technische driedeelige conferenties kennen).

De Conferentie vereenigde zich daarmede met 93 stemmen voor en 28 tegen; de werkgeversvertegenwoordigers stemden tegen. Eveneens nam de Conferentie met 82 stemmen voor en 29 tegen (die van de werkgeversleden) een resolutie aan om, gezien de beraadslagingen begin Mei gehouden door de driedeelige voorbereidende technische bijeenkomst, welke het vraagstuk van de verkorting van den arbeidsduur in de kolenmijnen besproken had, die aangelegenheid niet nader te bespreken, doch de punten, ontworpen door het Internationaal Arbeidsbureau, met de wijzigingen daarin door dat Bureau voorgesteld naar aanleiding van de beraadslagingen door bedoelde bijeenkomst gehouden, aan te nemen en om dat vraagstuk op de agenda der in 1939 te houden Internationale Arbeidsconferentie te plaatsen.

De argumenten vóór en tegen een 40-uren arbeidsweek zijn overbekend en worden daarom hier niet meer herhaald. Vermeld zij evenwel, dat het argument vóór de 40-urenweek als bestrijding der werkloosheid meer op den achtergrond treedt en de 40-urenweek als eisch op zichzelf gesteld wordt om de arbeiders o.a. in staat te stellen te genieten van den technischen vooruitgang. De Regeeringsvertegenwoordiger van die landen, waar de 40-urenweek reeds ingevoerd is, deden zich als voorstanders van dien maatregel kennen en dringen ten zeerste op een internationale regeling aan. Zij ontkenden, o.a. de Fransche Regeeringsafgevaardigde, dat de invoering der 40-urenweek de prijzen had doen stijgen en voor de industrie nadeelige gevolgen had gehad. Mocht de industrie met moeilijkheden te kampen hebben gehad, dan waren die aan andere omstandigheden, niet echter aan de invoering der 40-urenweek, te wijten. De Regeeringsvertegenwoordiger van Nieuw-Zeeland bepleitte het in zijn land geldende stelsel bestaande uit een algemeene grens van 40 uur per week met het toelaten van een onbegrensd aantal overuren, waarvoor echter extra betaald moet worden. Daarin ligt dan voor de werkgevers een prikkel om niet tot werktijdverlenging over te gaan. Voor vrouwen en kinderen is echter in Nieuw-Zeeland het aantal overuren op 90 per jaar vastgesteld. Ook andere afgevaardigden bleken wel voor dat systeem te gevoelen. Met een enkele wijziging vereenigde de commissie zich met de door het Internationaal Arbeidsbureau ontworpen punten voor een vragenlijst. Met 92 stemmen voor en 27 tegen (die van de werkgeversafgevaardigden) besloot de Conferentie vorenbedoeld onderwerp op de agenda van de in 1939 te houden Conferentie te plaatsen. De Nederlandsche Regeeringsafgevaardigden hebben vóórgestemd; de heer Joekes heeft daarbij een verklaring afgelegd inhoudende, dat zij aan de behandeling van dat onderwerp het volgend jaar wilden medewerken, doch dat hun stem vóór niet beteekende, dat de Nederlandsche Regeeringsafgevaardigden het volgend jaar vóór de 40-urenarbeidsweek zouden stemmen. Dienaangaande behielden zij zich alle vrijheid voor.

* * *

Bij de behandeling van het vraagstuk der 40-urenweek hebben de werkgevers zich steeds tegen invoering van de 40-urenweek verklaard; zij waren niet bereid om mede te werken aan de totstandkoming van een verdrag, dat naar hun meening gevaarlijk is zoowel voor de belangen der industrie als voor die der gemeenschap. Bij de discussie over het vraagstuk van de regeling van den arbeidsduur en de rusttijden der beroepschauffeurs en hun hulpen bij het vervoer op den weg, hebben zij zich op datzelfde standpunt geplaatst. Bedoeld vraagstuk heeft twee kanten: een sociale kant en een veiligheidskant. Wat de sociale zijde betreft, vindt deze, naar de meening der werkgevers, voor een groot deel een regeling in het 8-urenverdrag van Washington. Aan de discussie over een regeling van den arbeidsduur waren zij, gezien hun vorenvermeld standpunt, niet bereid deel te nemen.

Wel verklaarden zij zich bereid mede te werken bij het onderzoek van de punten betrekking hebbende op de veiligheid. De beraadslagingen in de commissie, welke dit onderwerp voorbereide, gehouden, waren zeer langdurig. Op de agenda was het betreffende punt omschreven als: „regeling van den arbeidsduur en de rusttijden van beroepschauffeurs en hun hulpen van voertuigen bij het vervoer op den weg.”

Tal van vragen deden zich hier voor. Op welke voertuigen zal een eventuele regeling van toepassing moeten zijn en op welke personen? Wat moet onder arbeidstijd verstaan worden? Sommige leden waren

van oordeel, dat een eventueele regeling slechts voor motorrijtuigen zou moeten gelden; anderen weer wilden alle soorten voertuigen daaronder laten vallen. De commissie besloot de uitdrukking voertuigen zoo ruim mogelijk te doen zijn. Onder de punten betrekking hebbende op de personen op wie een eventueele regeling van toepassing zou moeten zijn, had het Internationaal Arbeidsbureau ook opgenomen den eigenaar-chauffeur. Daartegen rees in de commissie verzet o.a. van werkgeverszijde, die de bevoegdheid van de Internationale Arbeidsorganisatie ten aanzien van het stellen van regelen van personen niet-arbeider betwistten. De commissie was evenwel van oordeel, dat ook aangaande dat punt de Regeeringen geraadpleegd moeten worden.

In het door het Internationaal Arbeidsbureau opgestelde ontwerp der vraagpunten waren grenzen opgenomen voor den arbeid gedurende den tijd, dat de chauffeur stuurt, voor den tijd, dien hij aan nevenwerkzaamheden besteedt en voor den diensttijd (den tijd van zuiver aanwezig zijn). Na een zeer lange diepgaande discussie heeft de commissie het door het Internationaal Arbeidsbureau opgestelde systeem gewijzigd. Naar de meening o.a. van de arbeidersafgevaardigden, welke door eenige Regeeringsafgevaardigden gedeeld werd, behoort geen onderscheid gemaakt te worden tusschen den eigenlijken rijtijd en den diensttijd, welke beide perioden h.i. arbeidstijden zijn. Toch zullen bij de vragen betreffende den arbeidstijd, aldus opgevat, de Regeeringen de gelegenheid krijgen zich uit te spreken over den duur van den eigenlijken arbeidstijd, van dien der rusttijden en diensttijden.

Bij de stemming in de Conferentie over de vraag om het hiervoren bedoelde onderwerp op de agenda van de in 1938 te houden zitting der Conferentie te plaats, spraken zich daarvoor 96 stemmen uit, daartegen 27 (die van de werkgeversvertegenwoordigers).

Behalve de hiervoren genoemde onderwerpen den arbeidsduur betreffende was voor Nederland als Koloniale mogendheid vooral van belang het onderwerp betreffende de regeling van de arbeidsovereenkomsten van inlandsche arbeiders, waarbij het vraagstuk der poenale sanctie te berde kwam. De punten door de commissie vastgesteld en waaromtrent de Regeeringen gehoord zullen worden, hebben betrekking op schriftelijk aangegane arbeidsovereenkomsten, alleen de punten betreffende de poenale sanctie slaan op alle arbeidsovereenkomsten. In verband daarmee achtte de meerderheid der commissie het gewenscht een vraag op te nemen betreffende de mogelijkheid van twee verdragen, t.w. een voor de schriftelijk aangegane arbeidsovereenkomsten en een voor de poenale sanctie. Bij de stemming over de vraag om bedoeld onderwerp op de agenda van 1939 te plaats, hebben de werkgeversvertegenwoordigers ook hier toegestemd.

Het onderwerp betreffende de werving, plaatsing en de arbeidsvoorwaarden van immigrerende arbeiders ontmoette geen moeilijkheden. Zonder dat stemmen noodig waren, ontwierp de desbetreffende commissie aan de hand van de door het Internationaal Arbeidsbureau opgemaakte ontwerp de noodige punten voor een vragenlijst. Alle leden waren er van overtuigd, dat een regeling van het bedoelde onderwerp wenschelijk was en van groot belang was zowel voor emigranten als voor de landen, waarheen geëmigreerd werd. De vastgestelde punten hebben betrekking op inlichtingen en hulp aan immigrerende arbeiders te verstrekken; op de werkzaamheden betreffende het werven en plaatsing van arbeiders; op de voorwaarden van tewerkstelling (gelijkheid van behandeling); op repatriëring en op te sluiten tweezijdige overeenkomsten. Met 125 stemmen voor en geen tegen besloot de Conferentie dat onderwerp het volgend jaar in tweede lezing te behandelen.

Van groot belang is ook het onderwerp: vak- en technisch onderwijs en leerlingwezen. Zoowel de Regeeringsafgevaardigden als de vertegenwoordigers van de werkgevers en de arbeiders gevoelen het belang van een behoorlijke vakopleiding der arbeiders in den tegenwoordigen tijd. In groote trekken vereenigde de commissie zich met de door het Arbeidsbureau ontworpen punten. Hier en daar werd een wijziging of aanvulling aangebracht. De punten betreffende de herscholing van werklooze arbeiders werden evenwel geschrapt, niet omdat die niet belangrijk geacht werden, doch omdat die punten beter afzonderlijk bezien worden en niet tegelijk met de vakopleiding van jeugdige personen. Bij de stemming over de vraag om dat onderwerp op de agenda van het volgend jaar te plaats, werden 110 stemmen vóór uitgebracht; de werkgevers onthielden zich van stemming. Zij hadden bezwaar tegen hoofdstuk IV, getiteld „Leerlingwezen”, waarin o.a. vragen voorkwamen betreffende aan leerlingen te betalen loon en ziekgeld, betreffende vacantie en betreffende het lidmaatschap der leerlingen van vakverenigingen.

* * *

Als zesde punt stond op de agenda de quaestie van statistieken van loon en arbeidsduur. Een in 1937 te Genève gehouden Internationale Conferentie van arbeidsstatistici had dat onderwerp voorbereid en een ontwerp-verdrag met aanbeveling ontworpen. De conferentie heeft in afwijking van de gebruikelijke methode der dubbele discussie besloten dit vraagstuk dit jaar af te handelen. Bedoeld ontwerp-verdrag heeft ten doel de statistische gegevens betreffende de loonen en arbeidsuren internationaal meer vergelijkbaar te maken en daartoe de verzameling en de bewerking der noodige gegevens meer te standaardiseren. Het ontwerp-verdrag door de Conferentie aangenomen is in vijf deelen verdeeld.

Deel I bevat de verplichting voor de landen, welke ratificeeren om statistieken van loonen en arbeidsuren samen te stellen overeenkomstig de in het verdrag neergelegde regelen, die te publiceeren en daarvan aan het Internationaal Arbeidsbureau kennis te geven.

Deel II betreft de statistieken van de gemiddeld verdiende loonen en den werkelijken arbeidsduur in de mijn- en andere industrieën.

Deel III de statistieken van de vastgestelde tijdloonen en van de normale arbeidsuren in de mijn- en andere industrieën.

Deel IV de statistieken van de loonen en de arbeidsuren in den landbouw.

Deel V houdt nog verschillende bepalingen in.

Het ontwerp-verdrag bevat niet de verplichting om bij het verzamelen der gegevens dwang uit te oefenen; men rekent op de vrijwillige medewerking van de werkgevers en hun organisaties, alsmede van die der arbeiders en hun organisaties, met de officieele statistische autoriteiten. De Regeering, welke het bedoelde verdrag bekrachtigt kan bepaalde deelen van de ratificatie uitsluiten. Behoudens een enkele wijziging vereenigde de commissie zich geheel met het door de conferentie van arbeidsstatistici ontworpen verdrag.

De wijziging betreft deel IV. De conferentie van arbeidsstatistici had voor zooveel den landbouw betreft de statistieken tot de loonen beperkt. De commissie uit de Internationale Arbeidsconferentie, welke dit onderwerp ter behandeling kreeg, vulde die aan met statistieken over de arbeidsuren. De reeds meer genoemde Conferentie van arbeidsstatistici had een aanbeveling ontworpen houdende bepalingen van aanvullenden aard op het ontwerp-verdrag. In het ontwerp-verdrag werd door de Commissie evenwel een

bepaling opgenomen, krachtens welke de Raad van Beheer aan de Regeeringen voorstellen kan doen ter verbetering of aanvulling van de statistieken op te maken ter uitvoering van het ontwerp-verdrag. De voornoemde aanbeveling werd daarnaast niet meer noodig geacht en werd door een resolutie vervangen. Met 125 stemmen voor en geen tegen werd het ontwerp-verdrag aangenomen. De werkgeversvertegenwoordigers stemden voor.

* * *

De Conferentie bracht wijzigingen in haar reglement aan, welke betrekking hebben op de procedure. De gewone procedure was die der dubbele discussie. Het eene jaar stelde de Conferentie punten voor een vragenlijst vast; daarna werden de Regeeringen gehoord en het jaar daarop behandelde de Conferentie een ontwerp-verdrag door het Internationaal Arbeidsbureau mede naar aanleiding van de ontvangen antwoorden ontworpen. Herhaalde malen week de Conferentie daarvan af en behandelde zij een ontwerp in één discussie. Het nieuwe reglement kent thans zowel de enkele discussie als de dubbele discussie. Besluit de Raad van Beheer een onderwerp op de agenda te brengen en daarop de enkele discussie toe te passen, dan zal de Conferentie in één keer een ontwerp-verdrag behandelen. Tijdens de door het Internationaal Arbeidsbureau te verrichten voorbereiding worden dan de Regeeringen geraadpleegd. Ook kan aan een dergelijke eenmalige behandeling een technische driedeelige conferentie voorafgaan, die dan de behandeling van het ontwerp-verdrag voorbereidt. Daarmede krijgen thans de technische driedeelige conferenties een plaats in het reglement. Uitdrukkelijk is bij de behandeling der reglementswijziging in de Conferentie gebleken, dat de Conferentie soeverein is en bevoegd blijft, ook al beslist de Raad van Beheer een onderwerp in één discussie te behandelen, daarop de dubbele discussie toe te passen.

* * *

Van de belangrijkste door de Conferentie verrichte werkzaamheden, welke niet op de agenda staan ingeschreven, moge nog genoemd worden de beraadslaging over het rapport van den Directeur van het Internationaal Arbeidsbureau. Een eigenlijke discussie kan men die beraadslaging niet noemen. De meeste afgevaardigden vertellen naar aanleiding van passages in het rapport van den Directeur hoe de toestand in hun land is; slechts een enkele afgevaardigde weet zijn rede op internationaal en algemeen peil te houden.

De Directeur, de heer Harold Butler beantwoordde de sprekers. Hij wees er op, zooals hij ook reeds in zijn rapport gedaan had en verschillende sprekers in hun speechen, dat het werk aan de Internationale Arbeidsorganisatie niet gedijen kan in een oorlogsatmosfeer en alleen leven kan in vrede. Vrede kan er niet zijn zonder socialen vooruitgang, maar nog minder kan er sociale vooruitgang bestaan zonder vrede.

Het was daarom z.i. juist, dat de Internationale Arbeidsorganisatie geschapen is als een deel van het mechanisme voor den vrede. Hij was er van overtuigd, dat de Organisatie, die reeds bijdragen tot vrede geleverd had, in de toekomst daartoe nog grotere bijdragen zou kunnen leveren. Vrees voor de toekomst der Organisatie had hij niet en hij wenschte zijn opvolger — de heer Butler gaat als directeur aan het Internationaal Arbeidsbureau heen — het grootst mogelijke succes bij zijn taak om de Organisatie weder een stap vooruit te brengen.

G. J. STEMBERG.

DE FACTOR ARBEID IN DEN OORLOG.

Het verbruik van oorlogsmateriaal door de strijdende legers in den modernen oorlog heeft zulke geweldige afmetingen aangenomen, dat daardoor zeer zware eischen worden gesteld aan de productieve krachten van zelfs de best geoutilleerde industriestaten. Zoo werd tijdens den wereldoorlog bij de groote offensieven aan het Westfront *in een dag* meer munitie vershoten dan in den heelen oorlog van 1870/71. De *wekelijksche* behoefte aan Duitsche zijde van nieuw geschut van het Westfront was ongeveer gelijk aan de geheele aanvulling van geschut tijdens den Fransch-Duitschen oorlog.

Voor een leger van een millioen soldaten was volgens Friedensburg in 1918 per jaar noodig: 3.6 millioen ton ijzer en staal, 48 millioen ton steenkolen en 1.2 millioen ton petroleumderivaten.¹⁾ Door de technische ontwikkeling van het oorlogsmateriaal, de massale inzet van tanks met als gevolg de aanleg van tankhindernissen en den inzet van tankafweergeschut, het massale gebruik van vliegtuigen en afweergeschut enz. meent Friedensburg, dat bij een nieuwen oorlog die cijfers verdubbeld moeten worden.

Possony schat echter het jaarverbruik van een millioen soldaten in een nieuwen oorlog op 18 millioen ton ijzer en staal, 160 millioen ton steenkolen en 30 tot 40 millioen ton petroleumderivaten als defensief wordt opgetreden, terwijl die cijfers bij een offensieve oorlogvoering resp. 43 millioen ton, 390 millioen ton en 30 tot 40 millioen ton zullen bedragen.²⁾

Possony's schattingen moeten veel te hoog worden geacht, vooral omdat hij bij zijn berekeningen uitgaat van de maximumtaxaties van experts, die allen hun eigen speciale wapenbelangen bepleiten. Intusschen zijn dergelijke schattingen zeer moeilijk te maken voor algemeene gevallen, omdat het verbruik van oorlogsmateriaal in sterke mate afhankelijk is van strategische, tactische, topografische, moreele en andere factoren, zoodat dit alleen voor ieder concreet geval op zichzelf te schatten is.

Neemt men intusschen aan, dat het verbruik aan ijzer, staal en steenkool in een nieuwen oorlog aan direct en indirect verbruik (nieuwe machines, spoorwagens, enz.), ongeveer het dubbele zal bedragen van 1918, dan zou dus alleen reeds het jaarverbruik aan ijzer en staal op ongeveer 7.2 millioen ton moeten worden geschat *per millioen frontsoldaten*. Alleen voor de bereiding van dit ijzer en staal is dan ongeveer 60 millioen ton kolen noodig.

Duitschland produceerde in 1937 aan staal 19.2 millioen ton (de verwachte productie in 1938 is 21 millioen ton), 184.5 millioen ton steenkolen en 184.7 millioen ton bruinkool, 1.7 millioen ton kunstbenzine, 0.62 ton andere kunstpetroleum derivaten en 0.45 ton aardolie.³⁾

Duitschland mobiliseerde in den wereldoorlog 13.25 millioen man, waarvan ongeveer 10 millioen frontsoldaten. Zelfs de grootste ijzer, staal en kolen produceerende industriestaat van Europa zal dus, indien de berekeningen van Friedensburg juist zijn, niet meer dan 3 tot 4 millioen frontsoldaten *op den langen duur* onder de wapens kunnen houden, zonder overspanning van zijn productieve krachten.

Intusschen wordt bij het uitbreken van een oorlog een groot deel der industrie- en landarbeiders onder de wapens geroepen. Indien dus geen weereconomische maatregelen tot economische verdedigingsvoorbereiding worden genomen, zouden sterke productiestoringen daarvan het gevolg kunnen zijn. De oorlogsindustrie gebruikt namelijk een zeer groot aantal arbeiders!

¹⁾ Friedensburg. Die mineralischen Bodenschätze als weltpolitische und militärische Machtfaktoren, p. 175.

²⁾ Possony. Die Wehrwirtschaft des totalen Krieges, p. 67.

³⁾ Ontleend aan Hitlers redevoering op 20 Febr. 1938.

Onderstaand staatje geeft een vluchtigen indruk van het aantal arbeidsdagen, dat voor de productie van verschillende soorten oorlogsmateriaal noodig is.¹⁾

Goederensoort	Aantal arbeidsdagen
Lichte kruiser van 6.500 ton	4.900.000
Torpedobootjager	1.890.000
Onderzeeër van 600 ton	1.400.000
Mortierbatterij van 22 cm	350.000
Kanon van 10.5 cm	175.000
Veldhouwitser van 10 cm	79.000
Locomotief, <i>echter slechts</i>	38.500

Volgens Generaal Débeney zijn voor de fabricage, het transport, onderhoud enz. van één vliegtuig aan het front met een bemanning van drie à vier man, ongeveer 60 arbeiders noodig.²⁾ Voor ieder kanon in de batterij met de bijbehorende munitie, zijn constant 80 arbeiders achter het front aan den arbeid.³⁾ Voor iedere mitrailleur is de verhouding van de bedienende manschappen aan het front tot de producerende en transporteerende arbeiders als 1 : 8. In Amerika rekent men in verband met de zeer groote afstanden waarop het transport moet geschieden op één man aan het front tegen zeventien mannelijke en vrouwelijke arbeiders in het achterland.

Normaal is die verhouding in de meeste landen 1 : 8 à 10.

Door die cijfers wordt het dan ook begrijpelijk hoe het komt dat Duitschland met een bevolking van 65 miljoen zielen op den duur de 10 miljoen frontsoldaten niet van het noodige kon voorzien. Zelfs het Hindenburg-plan van het voorjaar 1916, dat het stopzetten of althans aanzienlijke inkrimping van niet-oorlogsindustrieën, de concentratie van oorlogsindustrieën, een algemeene arbeidsdienstplicht voor mannen en vrijwillige arbeidsdienst voor vrouwen in het leven riep enz., betekende slechts het verschuiven van de nederlaag vooral als een gevolg van de Fernblokkade, maar schiep geen basis voor een langdurigen strijd.

Zonder een zorgvuldige voorbereiding van den inzet van alle beschikbare arbeidskrachten zal dan ook een productie in oorlogstijd op optimum-capaciteit van de productieve krachten van een land, uitgesloten zijn. Daarom hebben reeds verschillende staten *in tijd van oorlog* een arbeidsdienstplicht voor mannen ingesteld, terwijl voor vrouwen of een arbeidsdienstplicht, of organisaties bestaan tot vrijwilligen arbeidsdienst. Verwacht kan worden dat in een volgende oorlog de algemeene arbeidsdienstplicht voor mannen en vrouwen *in alle staten* zal worden ingevoerd.

Maar de in oorlogstijd te verrichten arbeid moet *in vreedetijd* worden aangeleerd, daar anders de aanlooptijd der oorlogsindustrie van te langen duur zal zijn. Ook in verband met de groote sociale voordeelen, die daaruit voortvloeien, is er veel voor een arbeidsdienstplicht ook *in vreedetijd* voor mannen te zeggen.

De verstoring van de productie in tijd van oorlog door luchtaanvallen.

Oorlogvoerenden zullen alles in het werk stellen om de oorlogsproductie van hun tegenstanders zooveel mogelijk te verstoren. Dit kan geschieden door luchtaanvallen en schijnaanvallen waardoor al tijdens den wereldoorlog aanzienlijke dalingen in het rendement der oorlogsindustrieën van de Geallieerden ontstonden. Men kan daarom verwachten, dat in een nieuwen oorlog dergelijke luchtaanvallen stelselmatig met dat doel zullen worden opgezet. Men bedenke welke enorme stagnatie ontstaat als een of meer malen per etmaal bij luchtalarm dekking moet wor-

¹⁾ Naar een opgave van Dr. K. Hesse in Industrielle Mobilmachung, p. 50.

²⁾ Revue der deux mondes 15-3-1933, p. 268.

³⁾ Herr. L'artillerie, ce qu'elle a été, ce qu'elle est, ce qu'elle doit être, p. 236.

den gezocht in de schuilkelders; welke ernstige vertragingen in een productieplan kunnen ontstaan door het inslaan van bommen, ook al zijn er maatregelen genomen om die schade zooveel mogelijk te beperken.

Maar ook opslagplaatsen van levensmiddelen, abattoirs, groote veestallen staan aan dergelijke aanvallen bloot. Speciaal bij deze aanvallen zal ook vaak gebruik worden gemaakt van mosterdgas, waardoor ook ernstig gevaar voor de omwonende burgerij ontstaat. In herinnering moge worden gebracht dat de ineensstorting van het Abessijsche Zuidfront mede een gevolg was van de systematische luchtaanvallen der Italianen op de voedsel- en veevoorraden en de bronnen hunner tegenstanders.

Het spreekt dan ook vanzelf, dat alle staten luchtbeschermingsmaatregelen hebben genomen. Vele van deze maatregelen grijpen sterk storend in ten aanzien van de vestigingsplaats der industrieën. Zoo zullen groote mogendheden hun vitale oorlogsindustrieën uit de randgebieden naar het binnenland overbrengen, waar zij buiten het bereik zijn van vijandelijke vliegtuigen. Daarom bracht Italië tal van industrieën uit de Po-vlakte naar de omgeving van Rome en Napels over. Engeland richt zijn nieuwe oorlogsindustrieën zooveel mogelijk in het Westen en Noorden van het land op, terwijl het uitgebreide maatregelen treft om in oorlogstijd het overzeesche verkeer over de Westelijke en Noordelijke havens te leiden.

Bijzonder gevaar loopen industrieën, mijncentra, verkeersknooppunten enz., die binnen 100 km van de grenslijn liggen, door het vuur van het zeer ver dragende geschut, de wel bekende „dikke Bertha's" van den wereldoorlog, en invallen van gemotoriseerde afdelingen. Groote mogendheden zullen dus in vreedetijd de mijnen in de randgebieden zooveel mogelijk exploiteeren, terwijl zij de meer in het binnenland gelegen mijnen door developatie voor gebruik in oorlogstijd zullen voorbereiden.

Kleine landen, die niet over geweldige luchtafweermiddelen beschikken, zullen het gevaar van verlies van mijngebieden nabij de grens gelegen, moeten tegengaan door verplichten opslag van brandstofreserve nabij de plaatsen van verbruik. Dit heeft zijn eigenaardige moeilijkheden, niet alleen door het brandbommengevaar, maar ook door de kans op zelfontbranding. Men zal dit door toevoeging van chemicaliën tegen moeten gaan. Het is wel duidelijk, dat dit opslaan van brandstofreserves heel wat geld kost.

Overigens zal sterke spreiding van voorraden en opslagplaatsen gebiedend noodzakelijk zijn, wat voor zoover het voedselvoorraden betreft het best bevorderd wordt door aanleg van voorraden bij den tusschen- en detailhandel. Deze is echter in den regel niet in staat de daaruit voortvloeiende kosten zelf te dragen of op derden te verhalen, zoodat de gemeenschap te hulp zal moeten komen. Bovendien zal het in dergelijke landen in verband met het verloren gaan van voorraden door luchtbombardementen, noodzakelijk zijn om voorraden te doen opslaan door het meer gegoede deel der bevolking, welke goederen natuurlijk ter beschikking van de gemeenschap blijven.

Oopenhooping van industrieën in groote steden dient te worden tegengegaan, daar zij luchtgevaar voor de bevolking opleveren. Een even groot gevaar vormen de gebouwen der Centrale Regeering. In Italië, het land waar de theorieën van den rücksichtlozen luchtoorlog het eerst door den Italiaanschen generaal Douhet zijn verkondigd, is de ontruiming van alle groote steden in tijd van oorlog voorbereid. Engeland heeft dergelijke maatregelen voor Londen genomen. Als die maatregelen noodig worden geacht, is het duidelijk welke voorname rol de staatsinterventie in de toekomst ten aanzien van de vestigingsplaats van industrieën zal spelen. Motieven inzake economische verdedigingsvoorbereiding zullen daarbij vaak lijnrecht ingaan tegen streek- en regionale

belangen en grijpen daardoor beslissend in ten aanzien van het spel van vrije economische krachten.

De wet van het minimum in de weereconomie.

Indien de kleine hoeveelheden nikkel, die noodig zijn om goed nikkelstaal te produceeren ontbreken, loopt de productie van de geschutindustrie sterk terug. Evenals dus in de landhuishoudkunde volgens de wet van het minimum de productie sterk achteruitgaat, als een van de bestanddeelen der plantenvoeding of groeifactoren niet in voldoende mate aanwezig zijn, is dit bij de economische verdedigingsvoorbereiding het geval als er een tekort aan bepaalde grondstoffen is. Daardoor is de wet van het minimum bij de economische verdedigingsvoorbereiding de machtige drijfveer geworden tot investatie van reusachtige bedragen in het researchwerk voor de productie van Ersatzstoffen. Daaraan hebben de vakken chemische verdedigingsvoorbereiding en physische verdedigingsvoorbereiding hun ontstaan te danken.

Groote kapitalen zijn door Duitschland geïnvesteerd in kunstrubber, kunstharsen, kunstbenzine met een oktaanindex van 87 pCt., die een betere benzine geeft dan vrijwel iedere natuurbenzine. Deze laatste moet dan ook een speciale bewerking ondergaan, vóór zij gebruikt kan worden in oorlogsvliegtuigen. Kunstspinstoffen uit hout en caseïne, nieuwe metaallegeringen, nieuwe kruitsorten, enz. hebben hun ontstaan te danken aan de werking van de wet van het minimum bij de economische verdedigingsvoorbereiding. Tienduizenden vonden er werk door in de totalitaire staten. Want Duitschland is ten aanzien van 26 grondstoffen sterk van het buitenland afhankelijk (o.a. voor koper, lood, nikkel, katoen, wol, rubber, petroleum); Italië ten aanzien van 23 grondstoffen (o.a. steenkool, kali, petroleum, rubber, katoen, wol, hout). Wanneer het nu gaat om grondstoffen waarvan de oorlogsindustrie slechts kleine hoeveelheden nodig heeft, kan men die goederen in voldoende hoeveelheid opslaan. Zoo heeft Amerika een oorlogsvorraad mangaan opgeslagen. Maar voor in groote hoeveelheden gebruikte grondstoffen is dit niet mogelijk en moet men naar Ersatzstoffen zoeken, waardoor ook voor de deviezenmoelijkheden een gedeeltelijke oplossing wordt gevonden.

Ook ten aanzien van de halffabrikaten en fabrieken deed de wet van het minimum een sterk streven naar autarkie ontstaan. Naast het prijschaareffect, waarvan de landbouwstaten in de crisis sterk te lijden hadden, is ook door de wet van het minimum in die staten een sterk streven naar industrialisatie ontstaan. Maar van nog grooter beteekenis is die wet voor de agrarisatie der industriestaten en het ontstaan der autarkische stroomingen aldaar. Want zij riep daar tegelijkertijd het ontstaan van Ersatzindustrieën in het leven, waarin milliarden werden geïnvesteerd en waardoor ook afzetgebieden van de grondstoffenproductie der agrarische staten, voor goed verloren zijn gegaan. De groote economische structuurveranderingen, die in alle landen door de crisis hebben plaats gegrepen, vertoonen mede als een gevolg van de werking der wet van het minimum bij de economische verdedigingsvoorbereiding een sterke neiging tot consolidatie.

De betreurenswaardigé hervatting van den bewapeningswedstrijd en de machtsstrijd die daaruit dreigt voort te vloeien zijn de oorzaken waardoor de economische verdedigingsvoorbereiding op het economisch wereldgebeuren steeds grooter invloed krijgt. Toch is een goede politiek van economische verdedigingsvoorbereiding een compromis van verschillende in tegengestelde richting werkende krachten. Een tientallen jaren lange ervaring heeft onbetwistbaar bewezen dat het economisch liberalisme het meest geëigend is tot het bevorderen van de schepping van nieuwe productieve krachten. Daardoor wordt de financieel-

economische potentieel van een land in tijd van oorlog in algemeenen zin bevorderd.

Maar een vrij internationaal verkeer op ruime schaal is noodig voor de functioneering van dat stelsel. De wet van het minimum heeft echter juist een sterke autarkische tendens. Door buitenlandsche maatregelen van economische verdedigingsvoorbereiding gaan afzetgebieden van het eigen land verloren, terwijl het werklozenprobleem een oriëntering van de productie in crisistijd op de binnenlandsche markt in de hand werkt. Tusschen die factoren zal een nieuw economisch evenwicht moeten ontstaan. Voor een land als Nederland, dat in verband met zijn ligging, transitohandel en grondstoffenvoorziening sterk van het buitenland afhankelijk is, wordt het probleem van dit nieuwe evenwicht wel zeer gecompliceerd.

Dr. W. K. H. FEUILLETAU DE BRUYN.

BUITENLANDSCHE MEDEWERKING.

DE EXPORTCREDIETVERZEKERING IN BELGIË.

Prof. Dr. G. Eyskens te Leuven schrijft ons:

Overzicht van de ontwikkeling.

Onmiddellijk na den wereldoorlog werden zeer ernstige problemen gesteld voor den Belgischen exporthandel, gezien de desorganisatie van de binnenlandsche productie en de lethargie van de exportbedrijvigheid tijdens de bezetting van 1914—1918.

De regeering trachtte dan ook door meerdere maatregelen het herstel van de handelsbetrekkingen met de vreemde markten te bevorderen en aldus kwam, na onderzoek van hetgeen in sommige andere landen op dit gebied werd verwezenlijkt, het z.g. *Staatsdelcredere* tot stand bij de wet van 7 Aug. 1921.

De regeering werd hierdoor gemachtigd waarborg te verlenen „voor den goeden afloop van den verkoop” van Belgische producten in het buitenland, voor een globaal bedrag van 250 miljoen Fr., waarvan een tiende mocht gaan naar goederen herkomstig uit Belgisch Congo.

Deze Overheidsbemoeiing ter ondersteuning van den exporthandel was aanvankelijk bedoeld als een maatregel van tijdelijken aard, want voornoemde wet was slechts geldig voor vijf jaar. Er werd bepaald dat de tusschenkomst bij voorkeur moest geschieden ten voordeele van groepeerings van industrieelen, die door hun gemeenschappelijk optreden op de buitenlandsche markten den Belgischen uitvoer konden bevorderen. In de practijk kwamen echter ook individuele exporteurs voor de toepassing van het stelsel in aanmerking.

In beginsel werd de Staatsgarantie verleend voor 55 pCt. van de waarde der levering, door middel van het avaliseeren van de door den exporteur getrokken wisselbrieven, waarvoor slechts ½ per duizend werd berekend. In buitengewone gevallen, wanneer de leveranties in het buitenland konden bijdragen tot het herstel van de nationale industrie of tot de bestrijding der werkloosheid, mocht de waarborg 55 pCt. overtreffen. Het administratief beheer werd opgedragen aan een van Staatswege georganiseerde *Delcredere-Commissie*. Elke waarborgverleening of belofte van waarborgverleening moest bekrachtigd worden bij Koninklijk Besluit.

Alhoewel deze Staatsdelcredere dienst een geringe rol had gespeeld, werd bij wet van 9 Aug. 1926 zijn bestaan voor vijf jaar verlengd. Enkele wijzigingen werden aangebracht aan het statuut. De maximum looptijd van den waarborg bleef als voorheen behouden op 3 jaar, voor leveringen aan particulieren, doch werd bepaald op 6 jaar voor leveranties aan vreemde Staten of aan organismen, welke in het buitenland een Staatsgarantie genoten. Het commissieloon, want van een premie kon hier bezwaarlijk worden gesproken, werd tevens op 2 per duizend gebracht.

Onder dit régime waren de waarborgverleeningen

geleidelijk geklommen van 18.8 miljoen Fr. in 1922 tot 160 miljoen Fr. in 1931. Tijdens de hier besproken periode werd voor een totaal van 842 miljoen Fr. garanties verleend, waarvan 80 pCt. voor den uitvoer van spoorwegmateriaal naar enkele landen. Daarenboven vinden wij van 1922 tot 1931 slechts 140 transacties, zoodat van een risicoverdeeling niet kon worden gesproken. De aangerekende commissies van $\frac{1}{2}$ tot 2 per duizend dienden alleen tot het dekken van de administratiekosten en het constitueeren van een onbeduidend reservefonds, dat bij het eind van 1931 niet eens een half miljoen Fr. bereikte.

Practisch zijn echter ook geen verliezen geleden. Maar het Staatsdelcredere werd slechts verleend met een uiterste voorzichtigheid en nadat reeds andere waarborgen aanwezig waren, die de operatie bijna overbodig maakten. Er werd ook algemeen geklaagd over de vertragingen en de administratieve formaliteiten aan het heele stelsel verbonden, zoodat er zeer weinig gebruik van werd gemaakt, tenzij voor enkele bijzondere transacties, in hoofdzaak met vreemde regeeringen.

Het was dan ook duidelijk geworden, dat het bestaande systeem weinig nut opleverde en, gezien het toenemen der exportmoeilijkheden, kwam bij wet van 2 Augustus 1932 een nieuw statuut voor het Staatsdelcredere tot stand.

Het maximum globale bedrag van de regeeringstusschenkomst werd gebracht op 600 miljoen Fr. en twee categorieën credietverzekeringen werden daarbij geregeld: de rechtstreeksche waarborgverleening door den Staat voor maximum 72 pCt. en de herverzekering van door erkende credietverzekeringsondernemingen gedane operatiën.

Intusschen duurde het tot in 1935 eer een overeenkomst met een credietverzekeringsmaatschappij kon worden afgesloten. Bij de afwezigheid van de verzekering van het politieke risico bleek ook het statuut van 1932 al spoedig ondoelmatig. Door het gebrek aan soepelheid en commercieelen geest bij de Delcredere-Commissie en door het voortbestaan van allerhande ingewikkelde administratieve formaliteiten werd trouwens de heele werking in ruime mate belemmerd.

Om deze gebreken te verhelpen zijn meerdere wijzigingen aangebracht door de Koninklijke Besluiten van 10 Jan. 1935, 22 Oct. 1937 en 6 Mei 1938, die wij hier niet in bijzonderheden kunnen bespreken. Uit al deze omwerkingen is dan het huidige stelsel van de Belgische exportcredietverzekering gegroeid, dat zich in feite in een derde phase van zijn ontwikkeling bevindt en die wij hier zullen schetsen.

De Nationale Delcredere dienst.

Met de hervorming van 1935 kwam de Nationale Delcredere dienst tot stand, een autonome instelling, opgericht om, in opdracht van den Staat, de exportcredietgaranties te verleen met meer aanpassingsvermogen en doelmatigheid dan tot dan was mogelijk gebleken.

De Raad van beheer bestaat uit een voorzitter en vier leden. Bepaald is dat de voorzitter en twee leden moeten gekozen worden op drie dubbele lijsten, resp. voorgesteld door de Nationale Bank, de Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid en den Dienst voor Economisch Herstel. Geen enkel beheerder mag lid zijn van de wetgevende kamers en hoogstens één mag een ambt vervullen bij een credietinstelling, welke valt onder de toepassing van de wet op de bankcontrole. De Ministers van Financiën, van Economische Zaken en van Buitenlandsche Zaken wijzen elk een gedelegeerde aan bij den Raad. Deze leden hebben het recht van veto m.b.t. de uitvoering van elke beslissing, die strijdig zou zijn met de wet, de statuten of het algemeen belang.

Met het oog op het algemeene toezicht op de gedane verrichtingen werd daarenboven een Raad van

advies en controle in het leven geroepen, bestaande uit twaalf tot veertien leden.

De leden van den Raad van Beheer en van den Raad van Advies en Controle, evenals de directeur en de secretaris van den Nationalen Delcredere dienst worden benoemd door den Koning.

Aard der verrichtingen.

Door bemiddeling van den Delcredere dienst kan de Staatswaarborg verleend worden bij den uitvoer van alle producten van industrie of landbouw, afkomstig uit België of uit den Congo. In feite geeft men den voorkeur aan transacties, welke slaan op goederen, die hetzij in het binnenland dan wel in de kolonie de werkverruiming bevorderen.

Twee groepen transacties worden gedaan: voor den rechtstreekschen Staatswaarborg (categorie A) en voor de herverzekering (categorie B).

De voorschriften ten aanzien van categorie A hebben sedert 1932 wijzigingen ondergaan, maar thans heeft zij betrekking op den rechtstreekschen waarborg voor leveringen, gedaan aan vreemde Staten en administraties (provincies, gemeenten en overheidsorganen), aan ondernemingen met een openbaren dienst belast in het buitenland (spoorwegen, gas-, electriciteitsdistributie, etc.) en aan alle invoerders, waarvan de betaling gewaarborgd is door een vreemden Staat. Vroeger bestond ook de mogelijkheid van rechtstreeksche waarborgverleening voor leveranties aan particulieren, wanneer geoordeeld werd dat de exporttransactie van buitengewoon belang was of wanneer zij geschiedde met crediettermijnen, die het optreden van een credietverzekeringsonderneming onmogelijk maakten. Door het Koninklijk Besluit van 22 Oct. 1937 konden deze risico's echter overgaan naar een credietverzekeringmaatschappij, omdat de Delcredere dienst voor 100 pCt. herverzekering kan geven.

De transacties vallende onder categorie B hebben betrekking op alle leveringen in het buitenland, waarvoor het risico reeds gedeeltelijk gedekt is door een erkende credietverzekeringsonderneming en voor herverzekering in aanmerking komt. Voor deze soort posten werd door den Delcredere dienst een overeenkomst afgesloten met de Belgische Maatschappij voor Credietverzekering op 16 Dec. 1935.

Gedekte risico's.

Door tusschenkomst van den Nationalen Delcredere dienst kan het risico worden verzekerd tot maximum 75 pCt. van het netto-eindverlies. Hieronder dient verstaan het beloop der schuldvordering, verminderd met de door den waarborghouder geinde of nog te innen terugvorderingen van den debiteur. De exporteur kan zich voor een bijkomend gedeelte doen vrijwaren of verzekeren door een bank of een credietverzekering, maar in geen geval mag zijn eigen participatie in het risico minder dan 20 pCt. bedragen. Dit beteekent dat de waarborg van den Delcredere dienst niet meer geldt zoodra de exporteur 80 pCt. van de schuldvordering heeft ontvangen.

In de eerste plaats wordt het commercieele risico of de insolventie van den debiteur gedekt. Om moeilijkheden van interpretatie te voorkomen, wat aangaat het vaststellen van de insolventie, wordt in het Koninklijk Besluit van 6 Mei 1938 eenvoudig gesproken van een debiteur, die „zijn verbintenissen niet naleeft”.

In de tweede plaats wordt sedert 1935 het politieke risico door den Nationalen Delcredere dienst, rechtstreeks of langs den weg der herverzekering, genomen.

Hierbij geldt allereerst het transfer- en valuta-risico. De waarborgverleening is van toepassing als, ten gevolge van algemeene monetaire maatregelen of deviezenreglementeeringen, de solvante debiteur in de onmogelijkheid is gesteld de overdracht te doen van de verschuldigde bedragen en deze geblokkeerd

blijven of als, ten gevolge van voormelde maatregelen, koersverschillen ontstaan bij de omzetting in Belga's of in andere muntsoorten, waarin de betaling geregeld was.

Door het reeds genoemde Koninklijk Besluit van 6 Mei 1938 is nu ook bepaald, dat, tenzij uitdrukkelijk anders zou zijn gestipuleerd, de garantie van kracht blijft, in geval van oorlog, oproer en revolutie of bij het afkondigen van een moratorium.

De wet regelt dat de premiën dienen vastgesteld met inachtneming van den aard van het risico, het gewaarborgde bedrag en den duur van het crediet.

In feite schommelt de premie van 2 tot 10 per duizend voor het insolventierisico, voor credieten tot een jaar. Voor elk bijkomend jaar wordt een verhoging van een per duizend in rekening gebracht. Voor het politieke risico varieert de premie van 4 tot 20 per duizend. Er dient hierbij aangemerkt dat dit natuurlijk geen vaste regels zijn en dat het oordeel van den Delcredere dienst den doorslag geeft.

De verleende waarborgen.

Wij hebben hooger aangestipt, hoe achtereenvolgens het globale bedrag van den Staatswaarborg van 250 miljoen op 600 miljoen Fr. werd gebracht. Sedert 1935 is deze grens verhoogd tot 700 miljoen Fr. Besloten werd echter, dat behoudens afwijking bij Koninklijk Besluit, geen garanties voor meer dan 100 miljoen Fr. schuldvorderingen in eenzelfde land mogen worden gegeven. In feite heeft men deze afwijking voor China moeten toestaan.

Naast de eigenlijke waarborgverleening op afgesloten contracten bestaat de belofte van waarborgverleening, door den Delcredere dienst gedaan, tijdens de periode van onderhandelingen tusschen een exporteur en een importeur of in afwachting van de resultaten van een openbare aanbesteding in het buitenland, waaraan Belgische industrieelen deelnemen.

Om van een van deze tusschenkomsten te kunnen genieten moeten de uitvoerders den zetel van hun bedrijvigheid in België of in den Congo hebben gevestigd en de noodige gegevens of documenten overleggen, waardoor het mogelijk is te oordeelen over het belang, dat de voorgestelde exporttransactie voor de nationale economie kan bieden. Zij moeten daarenboven in hun ondernemingen de arbeidsvoorwaarden toepassen, vastgesteld door paritaire commissies of verzoeningsorganisaties. De Delcredere dienst zal ook eventueel hebben te beoordeelen of de participatie van Belgische kapitalen of belangen in de betrokken ondernemingen voldoende is.

Vermelden wij nog dat uitdrukkelijk werd geregeld, dat de exportcredietgarantie niet alleen kan bekomen worden voor de levering in het buitenland, maar ook voor alle bijkomende kosten en o.m. de uitgaven, welke in den vreemde worden gedaan voor het uitvoeren van contractieve werken. Doch deze laatste categorie van uitgaven mag maar voor maximum 25 pCt. deel uitmaken van de gewaarborgde som, tenzij een met redenen omkleed Koninklijk Besluit een afwijking van dezen regel veroorlooft.

Schaderegeling.

In geval van insolventie of van niet betaling door den debiteur wordt door den Nationalen Delcredere dienst de vergoeding uitgekeerd binnen drie maanden, nadat het totale of gedeeltelijke verlies definitief zal bekend zijn.

Indien, ten laatste een jaar nadat de regelmatige betaling had moeten geschieden, de debiteur niet kan voldoen aan zijn verplichtingen, wegens andere redenen dan insolventie, keert de Delcredere dienst onmiddellijk 50 pCt. van de verschuldigde vergoeding uit. Het saldo volgt zes maanden nadien, tenzij ondertusschen het definitieve verlies kon worden vastgesteld, in welk geval de vereffening binnen drie maanden na deze vaststelling geschiedt. Deze regeling is ook van toepassing voor transfer- en valutarisico.

Omvang der risico-overname.

De onderstaande tabel geeft het aantal transacties en de daarbij betrokken bedragen, waarvoor de rechtstreeksche waarborg werd verleend sedert 1922, door de Delcredere-Commissie en later door den Nationalen Delcredere dienst (verrichtingen van categorie A).

	Aantal transacties	Jaarlijksch bedrag (in miljoenen Fr.)
1922	3	18,7
1923	8	40,3
1924	18	74,2
1925	27	39,2
1926	21	26,1
1927	19	173,7
1928	17	211,0
1929	14	82,2
1930	5	16,2
1931	8	160,0
1932	18	46,9
1933	21	76,9
1934	55	63,4
1935	132	200,4
1936	87	135,2
1937	75	227,3

Zooals reeds gezegd, belooft de tusschenkomst maximum 75 pCt. van het risico. Derhalve bedroegen de verbintenissen van den Nationalen Delcredere dienst 159.8 miljoen in het totaal der 227.3 miljoen Fr. verrichtingen van categorie A voor 1937. Sedert 1922 werd de rechtstreeksche waarborg verleend voor een totale exportwaarde van 1.592 miljoen Fr. Een overwegend gedeelte hiervan ging steeds naar spoorwegmateriaal. Dit wordt ook weer bevestigd door de procentueele verdeling van de credietverzekering in 1937:

Vastliggend spoorwegmateriaal	14,16 p.c.
Rollend spoorwegmateriaal	69,36 „
Gietijzer, ijzer, staal	6,63 „
Textielproducten	1,42 „
Chemische producten	1,20 „
Electriciteitsindustrie	7,23 „

De Belgische Maatschappij voor Credietverzekering heeft tot op heden een zeer bescheiden activiteit gehad. Het stelsel der herverzekeringen voor de verrichtingen van categorie B, welke boven werd behandeld, was op 31 Dec. l.l. nog maar sedert twee jaar in werking. Het totaal der verbintenissen van den Nationalen Delcredere dienst, voortspruitende uit herverzekering, bereikte op dien datum slechts 15.4 miljoen Fr.

De schaderegelingen zijn ook tot hertoe gering geweest. Van 1922 tot 1937 waren bij de uitkeeringen voor definitieve vergoedingen slechts 174.600 Fr. betrokken. Ook enkele vrij onbeduidende voorloopige vergoedingen werden toegekend en enkele betwiste gevallen zijn nog hangend.

* * *

Uit het bovenstaande moge blijken, dat de exportcredietverzekering in België tot op heden een rol van zeer subsidiair belang heeft gespeeld, indien wij ze beschouwen in verhouding tot het totaal der exportbedrijvigheid.

De rechtstreeksche waarborgverleening van den Nationalen Delcredere dienst is inderdaad beperkt tot een klein aantal transacties, die daarenboven geconcentreerd zijn op export van de metaalindustrie. Dit volgt onvermijdelijk uit de voorschriften geldend voor de transacties vallend onder categorie A, die deze zaken beperken tot leveringen aan vreemde Staten en Overheidsorganen of aan importeurs, die zelf van een Staatswaarborg genieten in het buitenland. Het gevolg is dat het delcredere wordt aangevraagd voor den uitvoer naar landen, die hun outilleering nog uitbreiden en voor dewelke in zekere mate een risico van insolventie of een politiek risico bestaat. Aldus zijn ook geographisch de verrichtingen geconcentreerd op China, Zuid-Amerika en de Balkanstaten.

Voor sommige Belgische industrietakken en voornamelijk voor de metaalconstructie, mag men dan ook het belang van het Staatsdelcredere niet onderschatten. Zonder de insolventieverzekering en vooral het dekken van het politieke risico zouden sommige groote exporttransacties der laatste jaren voor deze industrie onmogelijk geweest zijn. Er dient nochtans in het oog te worden gehouden dat de Nationale Delcredere dienst heel wat verzekeringen heeft geweigerd, zoolwel voor het commercieele als voor het politieke risico. In meerdere gevallen bleef men ook aanmerkelijk beneden het maximum van 75 pCt. dat gedekt kan worden.

Het ware verkeerd te meenen, dat alhoewel de schaderegelingen tot op heden onbeduidend zijn gebleven, geen ernstig risico door den Staat wordt gedragen. Om dit duidelijk te maken, behoeven wij slechts te zeggen, dat ongeveer de helft van de verleende garanties voor 1937 betrekking hebben op leveringen van spoorwegmateriaal aan China en dat de andere helft — zeer ruim genomen — betrekking had op transacties met één land in Zuid-Amerika en twee landen in den Balkan.

Om de functies van den Delcredere dienst juist te zien, moeten wij ook den nadruk leggen op de betekenis van de waarborgbeloften. Aldus heeft men in den loop van 1937, in 36 gevallen waarborgbeloften verleend, hetgeen aan de uitvoerders toelaat onderhandelingen te voeren met mogelijke koopers of deel te nemen aan aanbestedingen in den vreemde. In het algemeen wordt maar een klein gedeelte van deze beloften omgewerkt tot definitieve verzekering na het afsluiten der contracten. Dit stelsel, dat voordeelen biedt voor de exporteerende industrie, veroorzaakt een extra druk op den Delcredere dienst, die tot op heden maar voor een maximum van 700 miljoen Fr. waarborgen mocht verlenen. Voor China alleen bestaat een globaal contract van ongeveer 450 miljoen, waarvoor regeeringswaarborg is beloofd voor 220 miljoen Fr. In Mei 1938 had de Delcredere dienst voor 670 miljoen verbintenissen, waarvan slechts 243 miljoen betrekking hadden op afgesloten contracten voor leveringen en het overige op beloften. Sedert meerdere maanden was men aldus de maximumgrens van 700 miljoen genaderd, waardoor de werking in groote mate werd gehinderd.

Op 9 Juni l.l. is dan ook een wetsontwerp ingediend om het maximum te verhoogen tot een miljard Fr. De Kamercommissie heeft sedertdien voorgesteld te gaan tot 1.200 miljoen, om een grootere marge te laten. Op het oogenblik dat wij dit schrijven is dienaangaande nog geen uitspraak door het Parlement gedaan. In de industriele kringen wordt nog steeds er op aangedrongen om de faciliteiten van de Staatscredietverzekering uit te breiden, gezien het toenemen van de exportmoeilijkheden. De regering zal hier wel niet te ver willen gaan, want het gevaar voor de ophooping van eenzijdige risico's is zeer groot geworden.

AANTEKENINGEN.

De teruggang in den wereldhandel.

De internationale goederenruil, die tot het einde van het vorige jaar slechts in geringe mate den ongunstigen invloed van de conjunctuurinzinking had ondergaan, ontwikkelde zich eerst in den loop van dit jaar meer uitgesproken in een dalende richting; van het 4e kwartaal 1937 op het 1e kwartaal 1938 verminderde de waarde, na uitschakeling van seizoensinvloeden, met 7 pCt., terwijl volgens het Instituut für Konjunkturforschung te Berlijn, waaraan een en ander is ontleend, deze teruggang zich gedurende het 2e kwartaal naar alle waarschijnlijkheid in eenzelfde tempo heeft voortgezet.

De afbrokkeling van den wereldhandel is in hoofdzaak op twee factoren terug te voeren, t.w.:

1o. de gevolgen van het Japansch-Chineesch conflict en

2o. de invloed van den conjuncturomslag in de Vereenigde Staten op den invoer van dit land.

Laatstgenoemde factor overtreft echter de eerste ver in betekenis, hetgeen ook uit het volgende overzicht blijkt.

Veranderingen in den *invoer* gedurende de eerste 4 maanden van 1938 tegenover dien in dezelfde periode van 1937.

(In millioenen goud Dollars ¹⁾).

Wereld	— 214	Argentinië	+ 15
Vereenigde Staten	— 247	Britsch-Indië	+ 17
Japan en China	— 85	Australië en N.-Zeeland	+ 21
		Groot-Brittannië	+ 50
		Duitschland	+ 63

¹⁾ Ontleend aan het Bulletin Mensuel van den Volkenbond.

De conjunctuurachteruitgang in de Vereenigde Staten heeft tot direct gevolg gehad, dat de daling van den invoer van dat land zich in een versneld tempo heeft voortgezet. Gedeeltelijk is deze vermindering toe te schrijven aan de betere oogsten, welke de behoefte aan buitenlandsche voedingsmiddelen tot een geringeren omvang hebben teruggebracht. In de eerste 4 maanden van dit jaar bedroeg de waarde van den invoer slechts 60 pCt. van die gedurende dezelfde periode van het vorige jaar. Vooral de buitenlandsche leveranciers van grondstoffen en voedingsmiddelen zijn door dezen gang van zaken ernstig in hun uitvoer getroffen.

Het conflict in het Verre Oosten heeft op den buitenlandschen handel van de betrokken landen een zeer nadeeligen invloed uitgeoefend. De pogingen van Japan om zijn export te stimuleeren mochten niet baten. De waarde van den uitvoer van dit land was in het 1ste kwartaal van dit jaar ongeveer 20 pCt. geringer dan in het overeenkomstig tijdvak van het vorige jaar. Deze teruggang van den Japanschen uitvoer had tot noodzakelijk gevolg, dat dit land zijn invoer op drastische wijze moest inkrimpen om zoodoende het passief saldo op de handelsbalans, dat in de maanden Januari t/m. April 1937 bijna 64 miljoen goud-dollar groot was, niet dit jaar tot eenzelfde hoogte te doen uitgroeien, hetgeen voor de Japansche valutapositie zeer ernstig zou zijn geweest. Toch bedroeg het nadeelig saldo nog ruim 17 miljoen goud-dollar. Dank zij verstrekte buitenlandsche credieten was China niet gedwongen zijn invoer met de daling van zijn uitvoer in overeenstemming te brengen.

Met de vermindering van den invoer van Japan en van de Vereenigde Staten is een diepe inzinking van den uitvoer der overzeesche grondstoffenlanden gepaard gegaan, terwijl de industrielanden met uitzondering van enkele landen zooals Groot-Brittannië in het algemeen de nadeelige werking slechts weinig in hun totalen uitvoer hebben ondervonden. Zelfs de Vereenigde Staten hebben hun uitvoer tot aan het begin van 1938 op een hoog niveau kunnen handhaven, waarbij de verminderde binnenlandsche afzetmogelijkheden wellicht den export gestimuleerd hebben.

Dat de uitvoer van de industrielanden in veel geringere mate is teruggelopen dan die der grondstoffenlanden vindt zijn verklaring in het feit, dat enerzijds de onderlinge goederenruil van de industrielanden zich langzamer in dalende richting beweegt en dat anderzijds — en dat is de voornaamste oorzaak — de invoer van de grondstoffen- en voedingsmiddelen produceerende landen zich niettcgenstaande den geweldigen achteruitgang van den uitvoer op eenzelfde niveau gehandhaafd heeft en zelfs in vele gevallen in het 1ste kwartaal van dit jaar nog een toeneming te zien heeft gegeven tegenover het overeenkomstige kwartaal van 1937.

Dat deze controverse in het beloop van in- en uitvoer mogelijk was, is te danken aan de reserves,

welke deze landen gedurende de grondstoffenhuise in de 2de helft van 1936 en de eerste maanden van 1937 hebben opgebouwd. Dit feit echter rechtvaardigt een zeker pessimisme ten aanzien van het verdere beloop van de internationale goederenruil. Op den langen duur moeten deze landen hun invoer aan den uitvoer aanpassen. De sterke teruggang van den uitvoer heeft de koopkracht dezer landen aangetast en de handelsbalans een ongunstig aanzien gegeven. Dit heeft in sommige Zuid-Amerikaansche landen zoals in Brazilië geleid tot valutamoelijkheden en enkele andere landen ertoe genoopt, zelfs maatregelen ter beperking van den invoer te nemen (contingenteeringen in Chili, het verstrekken van minder deviezen voor den invoer in Argentinië). Dit alles moet een snelle aanpassing van den tot nu toe hoogen invoer aan den gedaalden uitvoer tot gevolg hebben.

Zelfs indien de Vereenigde Staten weer tot vermeerderde buitenlandsche aankopen van grondstoffen zouden overgaan en de depressieve factoren in het Verre Oosten aan kracht zouden verliezen, zou de reactie hiervan op den invoer van de grondstoffenproducerende landen eerst met een vertraging optreden en zou allereerst de ontstane achterstand moeten worden ingehaald.

Een nieuwe phase in de werkloosheidsbestrijding in Zwitserland.

Hoewel de werkloosheid in Zwitserland gedurende de geheele depressie op een voor onze begrippen vrij laag niveau bleef, vormde zij toch, mede door haar bijzondere structuur, een voortdurend probleem voor de Zwitsersche regeering. De werkloosheid deed zich namelijk vooral gevoelen in de bouwnijverheid en aanverwante vakken. In 1936, het dieptepunt van de depressie, behoorden 50 pCt. van de rond 75.000 werklozen tot deze categorieën. Vandaar dat de werkverschaffingsmaatregelen steeds vooral gericht waren op het stimuleeren van de bouwnijverheid.

Dit geschiedde behalve door het uitvoeren van bouwwerken door de Bondsregeering, door het subsidiëren van kantons en gemeenten, en het verleen van subsidies voor het doen uitvoeren van reparaties en verbouwingen door particulieren. Op deze wijze wist men inderdaad eenige opleving in de bouwnijverheid tot stand te brengen.

In het voorjaar van 1937 heeft de sociaal-democratische partij een voorstel ingediend om een „nationaal werkverschaffingsprogramma” te doen uitvoeren, waarvan de kosten zouden bedragen Frs. 300 miljoen, verdeeld over drie jaar. Voor de financiering van dit programma wilde men de devaluatiewinst van de Nationale Bank gebruiken.

De Regeering had tegen dit voorstel groote bezwaren. In de eerste plaats ontkende zij, dat men met een bedrag van Frs. 300 miljoen, verdeeld over 3 jaar, de welvaart zou kunnen doen terugkeeren. Immers, zoo redeneerde zij, dan had dit ook bereikt moeten worden met de Frs. 286 miljoen, die sinds 1934 voor de bestrijding van de depressie en haar gevolgen waren uitgegeven.

In de tweede plaats voerde zij aan, dat het vaststellen van een programma voor den duur van 3 jaar zou leiden tot een gebrek aan elasticiteit en uit financieel oogpunt ongezond moest worden genoemd.

Ten derde verwierp zij ook de financiering uit de devaluatiewinst van de Nationale Bank, omdat dit een zuiver additioneele geldcreatie zou beteekenen, die het gevaar voor een inflationistische prijsstijging in zich bergt.

Tenslotte wees zij erop, dat de revalorisatiewinst dienst doet als een soort Egalisatiefonds, en dat het in hooge mate ongewenscht is, haar aan deze bestemming te onttrekken.

* * *

Scheen het tot dusverre, alsof de regeering niet geneigd was de oude paden te verlaten, en over te gaan

tot een werkloosheidsbestrijding op groote schaal, de Oostenrijksche Anschluss bracht een volkomen ommekeer in haar houding teweeg.

Velen beschouwden deze gebeurtenis als een dreiging voor de Zwitsersche onafhankelijkheid, zoodat zich in het land een krachtige beweging openbaarde om te komen tot een verdere versterking van de nationale defensie. Daarnaast gingen vele stemmen op, die een „stormaanval op de werkloosheid” beschouwden als een noodzakelijkheid om de „moreele defensie” op een hooger peil te brengen. Onder den druk van de publieke opinie ging de Bondsraad in Juni van dit jaar dan ook over tot indiening van een groot defensie- en werkverruimingsplan, dat in vele opzichten nog verder gaat dan dat der sociaal-democraten een jaar tevoren. Het programma omvat defensie-uitgaven tot een bedrag van 193 miljoen Frs., en werkverschaffingsuitgaven voor Frs. 202 miljoen.

De specificatie dezer uitgaven is als volgt:

A. Defensie:	
I. oorlogsmateriaal, militaire verdedigingswerken, reserves, enz.	150 mill. Frs.
II. topografische werkzaamheden, bouwwerken, schuilplaatsen, opslag- en werkplaatsen, enz.	23 „ „
III. voorraadvorming van belangrijke goederen	40 m.
af waarde der te scheppen voorraden	20 m.
	<hr/>
Totaal defensie	193 mill. Frs.

B. Werkverruiming:	
I. Bondssubsidies voor de werkverschaffing der kantons (voortzetting der huidige steunverleening) 1939 t/m. 1941 of 1942	90 mill. Frs.
II. Uitgaven voor werkverruimingsobjecten uit het Bondsprogramma:	
diverse groote werken	10
spoorwegwerken	14.5
burgerluchvaart	4
arbeidsdienst, cursussen, steun voor intell. werklozen	8
	<hr/>
III. Uitbreiding van het Alpenwegennet	35 „ „
IV. Eenmalige credieten voor grondverbetering, waterwerken en boschbouw	20 „ „
V. Bijzondere maatregelen voor industrie en vreemdelingenverkeer	20 „ „
	<hr/>
Totaal werkverruiming	202 mill. Frs.

In haar toelichting op dit programma wijst de Bondsraad er op, dat de maatregelen ter bestrijding van de werkloosheid in 2 groepen uiteenvallen, nl.:

a. die welke ten doel hebben een stimuleering van het particulier initiatief, dus een Ankurbelung van het economisch leven, en

b. die welke zich richten op een betere verdeling van den beschikbaren arbeid.

Met deze laatste maatregelen werd in 1937 een begin gemaakt, maar hun doorvoering kost veel tijd, en daarom acht de Bondsraad zich gerechtigd een programma voor te stellen, dat zich zoowel richt op werkverschaffing als op Ankurbelung van het economisch leven. Het defensieprogramma voldoet aan beide eischen.

* * *

Een verdere uitbreiding van de bouwnijverheid wordt niet wenschelijk geacht. In de jaren na 1925 moest een groote achterstand, dateerende uit de oorlogs- en na-oorlogsjaren, ingehaald worden, en daardoor heeft de bouwnijverheid zich ingesteld op een te hooge productiecapaciteit. Dit leidde na 1931, toen de achterstand was ingehaald, tot overproductie van woningen, waardoor in 1934 een ernstige crisis in de bouwvakken ontstond. Door subsidies voor reparatie- en verbouwingswerkzaamheden werden de gevolgen verzacht, maar de vrees is niet ongegrond, dat dit stelsel geleid heeft tot het voortijdig doen uitvoeren van dergelijke werkzaamheden, hetgeen aan-

leiding kan zijn tot eenige reactie in de komende jaren. Een aanpassing van de capaciteit der bouw-nijverheid aan het normaal te verwachten bouw-volume is dus noodzakelijk.

Daar het geheele defensie- en werkverschaffings-programma stimuleerend op de bouwbedrijvigheid zal werken, wordt voorgesteld de subsidieering te beperken tot de wintermaanden, om zodoende een seizoensnivelleering te bewerken.

In verband met het bovenstaande zal het noodzakelijk zijn de overtollige krachten uit het bouwbedrijf over te brengen naar andere bedrijfstakken.

Daarom is onder meer een stimuleering der exportindustrieën noodig. Juist deze bedrijfstakken hebben het meest van den nieuwen terugslag te lijden. In verband hiermede wil de Bondsraad weer terugkeeren tot de productieve werkloozensteun¹⁾, die na de devaluatie voor het grootste deel afgeschaff werd.

Bevordering van het *vreemdelingenverkeer* zal ook kunnen leiden tot een aanzienlijke werkverruiming. Ondanks de gunstige invloed van de devaluatie was het aantal logeernachten in 1937 slechts 50 pCt. van dat in 1929, en de toestand is sindsdien aanzienlijk slechter geworden. Het vreemdelingenverkeer lijdt sterk onder de moeilijkheden, die bepaalde landen in den weg leggen aan hen, die hun vacantie in het buitenland willen doorbrengen. Het zal dus noodig zijn nieuwe gebieden te veroveren, en de Bondsraad stelt daarom voor een grootsch opgezette propaganda te voeren. Daartoe zal de vervaardiging van documentaire en cultuur-films worden bevorderd, welke in het buitenland gedraaid zullen worden. Extra aandacht zal worden besteed aan buitenlandsche tentoonstellingen, o.m. die van New-York in 1939 en Rome in 1941. Verder zijn spoorwegreducties in voorbereiding.

De andere voorgestelde maatregelen, uitvoering van groote werken, aanleg van Alpenwegen, spoorwegwerken etc. zullen ongetwijfeld leiden tot een aanzienlijke toeneming der werkgelegenheid.

Voor de resterende werkloosheid wordt voorgesteld de werkkampen van den vrijwilligen arbeidsdienst uit te breiden. Verder worden credieten aangevraagd, voor herscholing en omvorming van arbeidskrachten, en voor steun aan intellectuele werkloozen.

* * *

Omtrent de *financiering* van dit programma wordt zeer weinig medegedeeld. Uitvoeriger mededeelingen zullen waarschijnlijk eerst bij de parlementaire behandeling worden gedaan. In ieder geval staat wel vast, dat de devaluatiewinst der Nationale Bank hiervoor niet gebruikt zal worden. Zij heeft zich echter wel bereid verklaard de middelen voor het defensie- en werkverruimingsprogramma, dus bijna 400 miljoen Francs, tegen disconteering van schatkistwissels ter beschikking te stellen.

De Regeering gaat er van uit, dat een dergelijk groot uitgavenprogramma slechts dan verantwoord is, als het dekkingsvraagstuk tevoren op een bevredigende wijze is opgelost.

Zij meent de credieten voor de defensie, tot een totaalbedrag van Frs. 193 miljoen afzonderlijk te moeten houden van die ten bedrage van Frs. 202 miljoen voor het werkverruimingsprogramma. Volgens de nieuwe „Verfassungsbestimmungen über die Bundesfinanzen“²⁾ moeten alle buitengewone defensie-uitgaven gedekt worden door een Wehrsteuer.

Totdat deze bepalingen in werking treden, zullen

¹⁾ Bij den productieven werkloozensteun wordt aan de ondernemingen een subsidie verleend, indien zij arbeiders, die anders ontslagen zouden worden, in dienst houden.

²⁾ De nieuwe „Verfassungsbestimmungen“ zijn inmiddels door het parlement verworpen. Waar deze bepalingen een consolidatie vormden van een groot aantal in de laatste jaren genomen maatregelen, zal dit weinig aan de zaak veranderen.

rente en aflossing gedekt worden uit de reeds bestaande Krisenabgabe, een belasting op inkomen en vermogen.

Anders ligt de zaak bij de werkverruimingscredieten. De Verfassungsbestimmungen schrijven hiervoor geen bepaalde dekking voor. Alleen geldt de algemeene bepaling, dat slechts dan tot nieuwe uitgaven mag worden besloten, indien door bezuinigingen of nieuwe inkomsten in de dekking voorzien is.

De Bondsraad is van meening, dat het voldoende is, als maatregelen worden getroffen voor de volledige aflossing van de hiertoe op te nemen Frs. 202 miljoen. Voor de rentebetalingen acht men het treffen van speciale maatregelen overbodig. Immers men meent er met zekerheid op te kunnen rekenen, dat de uitvoering van het programma een dusdanige invloed zal hebben op de arbeidsmarkt, dat hieruit een zoodanige daling der werkloosheidslasten zal voortvloeien, dat de rentelasten uit den gewonen dienst kunnen worden gefinancierd. Bovendien verwacht men de noodzakelijke credieten te kunnen opnemen tegen een intrest van 1 pCt. of minder, zoodat de uit de gedaalde werkloosheid voortvloeiende besparingen waarschijnlijk veel grooter zullen zijn dan de rentelasten.

Daarom wordt slechts voorgesteld ten behoeve van de aflossingen een omzetbelasting te heffen van de groot-ondernemingen in den detailhandel¹⁾. Op deze wijze zal het geheele crediet afgelost kunnen worden in ca. 16 jaar, waarna de betreffende belasting ook weer kan verdwijnen.

De Bondsraad gaat er dus stilzwijgend van uit, dat de werkgelegenheid, veroorzaakt door het werkverschaffingsprogramma, ook nadat dit programma uitgevoerd is, zal blijven bestaan. Immers, bij een uitvoeringsduur van drie jaar, moet de aflossing der credieten in 16 jaar geschieden; gelet op de houding tegenover het eerder genoemd „nationaal werkverschaffingsprogramma“ is dat niet bijzonder consequent.

Tenslotte worde nog opgemerkt, dat deze voorstellen eerst in de a.s. herfstzitting van het Zwitsersche parlement moeten worden behandeld en bovendien hierover nog een volksstemming noodzakelijk is. Niet te verwachten is derhalve dat vóór begin 1939 dit programma tot uitvoering zal komen.

H. E. B. SCHMALHAUSEN.

¹⁾ Voor de bijzonderheden dezer belasting verwijzen wij naar de Aanteekening „Een belasting op warenhuizen in Zwitserland“ in E.-S.B. van 15 Juni jl. blz. 458.

De ongunstige kapokpositie in Nederlandsch-Indië.

De ervaringen, die het Nederlandsch-Indische Gouvernement met de oprichting van een Kapok Centrale en ordening van den kapokhandel heeft opgedaan, zijn verre van gunstig. Het is daarom van belang kennis te nemen van het overzicht, dat in het jongste jaarverslag van De Javasche Bank voorkomt en van de voorzichtig geuite critiek, die de President op de politiek van de Kapok Centrale heeft. Wij laten deze beschouwingen hieronder onverkort volgen.

De kapokuitvoer bedroeg in 1937 slechts circa 17.200 ton tegen circa 26.000 ton in 1936, voornamelijk als gevolg van een verminderden uitvoer naar de Vereenigde Staten, waarheen in 1937 circa 6.900 ton minder is verscheept dan in 1936. Het verloop van den kapokuitvoer van Nederlandsch-Indië gedurende een reeks van jaren blijkt uit achterstaande tabel.

In het jaar 1936 en de eerste maanden van 1937 werden door de Vereenigde Staten onder invloed van de in dat land in gang zijnde opleving groote kwanta kapok opgenomen. Het gevolg was, dat de binnenlandsche voorraden in Amerika in sterke mate wer-

Jaar	Vereenigde Staten	Neder-land* en v.o.	Australië & Nw.-Zeeland	Singapore	Diversen	Totaal
1928 ..	6.497	5.465	4.376	580	783	17.701
1929 ..	6.142	4.980	3.753	691	534	16.100
1930 ..	8.296	5.726	3.562	563	1.040	19.187
1931 ..	8.206	6.943	2.246	493	1.148	19.036
1932 ..	7.189	5.422	2.609	454	1.296	16.970
1933 ..	8.629	6.985	3.014	547	871	20.046
1934 ..	6.903	5.948	4.231	769	1.476	19.327
1935 ..	12.333	4.135	4.675	681	1.485	23.309
1936 ..	14.825	3.078	5.649	794	1.679	26.025
1937 ..	7.895	2.154	4.927	1.023	1.177	17.176

den aangevuld, zoodat, toen in April door de sterke prijsdaling op beurzen en goederenmarkten de vooruitzichten betreffende de conjunctuurontwikkeling in de Vereenigde Staten onzeker werden, de vraag naar kapok van daaruit plotseling en sterk verminderde.

Korten tijd tevoren was door de Kapok Centrale in verband met de aan speculatie op een kapok-tekort toegeschreven — en tegen de doelstellingen van de Kapok Centrale indruisende — prijsstijging van het product aan het buitenland een uiteenzetting van de kapoksituatie gegeven, waaruit blijken moest, dat voor een onvoldoende aanbod van kapok niet behoefde te worden gevreesd. Het schijnt niet redelijk de sedert ingetreden afzetstagnatie uitsluitend of in hoofdzaak hieraan toe te schrijven. Uitteraard zal de wetenschap bij buitenlandsche afnemers, dat in het productiegebied voldoende voorraad aanwezig is en dat aldaar in het belang van de eigenlijke consumptie op een zooveel mogelijk stabielen prijs wordt aangestuurd, de aantrekkelijkheid van het innemen van posities door den buitenlandschen tusschenhandel doen verminderen en derhalve een deel van den onzichtbaren voorraad in de consumptiegebieden zich doen verplaatsen naar den zichtbaren voorraad in het productiegebied.

Dat echter de laatstelijk ingetreden afzetstagnatie niet hierin, doch in den conjunctuurteruggang in de Vereenigde Staten haar kernoorzaak vindt, is niet aan twijfel onderhevig. Het interen op voorraden en vooral ook het in de tweede helft van 1937 sterk terugloopen van het kapokverbruik heeft het mogelijk gemaakt, dat Amerika zich tot in het begin van 1938 van kapokaankopen op eenigszins belangrijke schaal kon onthouden. Eerst, in de laatste maanden ontstond van uit de Vereenigde Staten weder wat meer vraag, welke nochtans beperkt bleef tot kwantiteiten, welke in overeenstemming waren met de inmiddels door de conjunctuurdaling sterk teruggelopen directe behoeften. Het is duidelijk, dat de taak tot het aanhouden van voorraden daarmee in zekere mate op Nederlandsch-Indië werd afgeschoven.

Het uitblijven van aankopen door de V.S. werd aanvankelijk niet als verontrustend aangemerkt op grond van de bevredigende ontwikkeling van het kapokverbruik en de aanvankelijk nog als gunstig beoordeelde statistische positie van het product. De Kapok Centrale bleef dan ook voorloopig een afwachtende houding aannemen en handhaafde de geldende limites.

Toen evenwel op alle productenmarkten een dui-

delijke terugslag merkbaar was geworden, werd in Juni besloten de limites voor levering na 1 October 1937 — hetgeen in de praktijk beteekende de limites voor oogst 1937 — met f 3 per 100 kg te verlagen. Waar echter nog een belangrijk kwantum oogst 1936 aanwezig was en uit den aard der zaak bij buitenlandsche afnemers onder de gewijzigde verhoudingen de verwachting was gewekt, dat verdere prijsverlagingen wel niet zouden zijn te ontgaan, bleven deze zich van aankopen, óók voor levering na 1 October, onthouden. Als gevolg hiervan dreigden moeilijkheden te ontstaan bij het afkomen van den nieuwen oogst.

Ook de Nederlandsch-Indischë exporteurs onthielden zich op grond van de onzekere marktsituatie op hun beurt vrijwel geheel van aankopen, zoodat de kapok-etablissemten, die andere jaren reeds gedurende den opkoop de door hen te bereiden kapok aan exporteurs en makelaars konden doorverkoopen, zich dit jaar deze mogelijkheid, althans grootendeels, zagen ontnomen. Waar bovendien de Regeering bij de etablissemtenhouders aandrang uitoefende tot het opkopen van kolven tegen prijzen, welke op de geldende relatief hooge — doch volgens de Kapok Centrale te handhaven — exportlimites waren ingesteld, werden ook zoo de risico's der etablissemtenhouders vergroot.

Teneinde een, voor de inheemsche kapokproducenten funeste stagnatie in den opkoop te voorkomen, werd tusschen de Kapok Centrale en de exporteurs overeengekomen, dat de bestaande exportlimites niet dan in uiterste noodzaak zouden worden verlaagd en dat exporteurs op basis dier limites een hoeveelheid kapok, gelijkstaande met 40 pCt. van de hun voor uitvoer verleende vergunningen, van den tusschenhandel zouden overnemen, waardoor laatstgenoemde weder wat meer bewegingsvrijheid kreeg.

Ofschoon de situatie-hierdoor werd verlicht, mag niet worden ontkend, dat de rechtstreeksche bemoeienis van de Regeering met het prijspeil van een bevolkingsproduct als kapok een zekere gebondenheid in het leven heeft geroepen, welke zonder twijfel belangrijke schaduwzijden heeft.

Als gevolg van de bovenomschreven omstandigheden bedroeg de totale onverkochte voorraad hier te lande per 31 Maart 1938 nog 22.000 ton en bevond deze voorraad zich voor het grootste deel in handen van de etablissemtenhouders, welker bedrijven door de N.-I. bankinstellingen worden gefinancierd. Als vaststaand mag worden aangenomen, dat bij het afkomen van den nieuwen kapokoogst in September/October a.s. nog een belangrijke voorraad kapok uit den vorigen oogst aanwezig zal zijn en dat de verdere ontwikkeling van de voorraadpositie in Nederlandsch-Indië voornamelijk zal worden beheerscht door het verloop van het kapokverbruik in de Vereenigde Staten, hetwelk op zijn beurt weder samenhangt met de ontwikkeling van de conjunctuur daar te lande.

De voor het oogenblik bestaande situatie kan in menig opzicht geen bevrediging schenken, nochtans bestaat onder de huidige omstandigheden méér dan aan critiek op het verleden behoefte aan samenwerking tusschen Ned.-Ind. betrokkenen bij het zoeken naar de meest juiste oplossing voor de toekomst.

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	3-9 Juli 1938	Sedert 1 Jan. 1938	Overeenk. tijdvak 1937	3-9 Juli 1938	Sedert 1 Jan. 1938	Overeenk. tijdvak 1937	1938	1937
Tarwe	21.901	559.357	894.980	25	4.275	17.735	563.632	912.715
Rogge	4.104	82.054	145.553	—	—	2.875	82.054	148.428
Boekweit	225	8.468	9.058	—	—	—	8.468	9.058
Mais	41.023	715.613	570.873	175	57.226	87.087	772.839	657.960
Gerst	1.863	199.892	159.589	250	8.876	6.689	208.768	166.278
Haver	—	104.230	74.631	—	7.812	3.180	112.042	77.811
Lijnzaad	355	91.203	109.852	1.200	130.022	129.108	221.225	238.960
Lijnkoek	325	34.064	39.231	—	100	—	34.164	39.231
Tarwemeel	1.158	32.588	19.661	50	7.355	2.859	39.943	22.520
Andere meelsoorten	425	18.350	22.957	90	3.355	2.388	21.705	25.345

ONTVANGEN BOEKEN.

Algemeene voorschriften van administratieven aard voor levering, uitvoering en onderhoud van technische installaties. A.V.T.I. 1935. (Leiden; A. W. Sijthoff's Uitgeversmij. N.V. Prijs f 0.50).

De tot heden gebruikelijke Algemeene Voorschriften van Waterstaat en de Algemeene Administratieve Voorschriften voor de uitvoering en het onderhoud van Bouwkundige en Waterbouwkundige werken waren voor de levering, de uitvoering en het onderhoud van technische installaties minder geschikt. Het doel van deze A.V.T.I. is om hierin meer eenheid te brengen.

STATISTIEKEN.

Laatstbekende noteringen te Amsterdam en Rotterdam op 1 Juli 1938 voor telegrafische uitbetaling op:

	Gulden per	Pari	Koers	Bank-disconto
<i>Europa.</i>				
Londen *)	£	—	8.95 $\frac{3}{4}$	2
Berlijn *)	100 Mark	59.26 ^a	72.77 $\frac{1}{2}$	4
Parijs *)	100 Franc	—	5.03 $\frac{3}{4}$	2 $\frac{1}{2}$
Brussel *)	100 Belga	24.90 ^a	30.62	3
Luxemburg	100 Franc	6.22 ^a	7.65 $\frac{1}{2}$	—
Zürich *)	100 "	—	41.45	1 $\frac{1}{2}$
Praag	100 Kronen	—	6.29	3
Boedapest	100 Pengö	43.51	35.75	4
Boekarest	100 Lei	1.48 ^a	1.40	3 $\frac{1}{2}$
Sofia	100 Leva	1.79 ⁷	2.25	6
Belgrado	100 Dinar	—	4.20	5
Istanbul	Turksch £	—	1.45	—
Athene	100 Drachme	—	1.65	6
Milaan	100 Lira	—	9.51	4 $\frac{1}{2}$
Madrid ^b)	100 Peseta	48.—	—	5
Lissabon	Escudo	—	0.815	4
Kopenhagen *)	100 Kronen	—	39.97 $\frac{1}{2}$	4
Oslo *)	100 "	—	45.—	3 $\frac{1}{2}$
Stockholm *)	100 "	—	46.17 $\frac{1}{2}$	2 $\frac{1}{2}$
Reickjavick	100 IJsl. Kr.	—	40.45	—
Warschau	100 Zloty	27.90 ^a	34.07 $\frac{1}{2}$	4 $\frac{1}{2}$
Kovno (Litauen)	100 Lita	24.88	0.30 $\frac{5}{8}$	5 $\frac{1}{2}$
Riga (Letland)	100 Lat	48.—	35.75	5-5 $\frac{1}{2}$
Tallinn (Estland)	100 Estl. Kr.	—	50.25	4 $\frac{1}{2}$
Helsingfors	100 Finnmark.	—	3.96	4
Moskou	Tjerwonets (100 Roebel)	—	36.— ^b)	—
Danzig	100 Gulden	27.90 ^a	34.07 $\frac{1}{2}$	4
<i>Amerika.</i>				
New-York *)	\$	1.46 ^a	1.80 $\frac{1}{8}$	1
Montreal	Canad. \$	—	1.79	2 $\frac{1}{2}$
Mexico	Mex. Dollar	—	0.51	—
Buenos Aires	Peso (papier)	—	0.47 $\frac{1}{2}$	—
La Paz (Bolivia) ^a)	Boliviano	—	8.95 $\frac{1}{2}$	—
Rio de Janeiro	Milreis (pap.)	—	0.10 $\frac{1}{2}$	3 $\frac{1}{2}$
Valparaiso	Peso (papier)	0.15	0.07 $\frac{1}{2}$	—
Bogota (Columbia) ^a)	Peso	—	0.98 $\frac{1}{2}$	—
Quito (Ecuador)	Sucre	—	0.15	—
Lima (Peru)	Sol	—	0.43 ^b)	—
Montevideo (Urug.)	Peso	—	0.76	—
Caracas (Venezuela)	Bolivar	—	0.56	—
Paramaribo	Gulden	—	1.00 $\frac{1}{4}$	—
San José (C. Rica)	Colon	—	—	—
Guatemala	Quetzal	—	1.80 $\frac{1}{4}$	—
Willemstad (Curaç.)	Gulden	—	1.00 $\frac{3}{8}$	—
Managua (Nicar.) ^a)	Cordoba	—	—	—
San Salvador ^a)	Colon	—	0.72	—
<i>Azië.</i>				
Calcutta	Rupee	—	0.66 $\frac{5}{8}$	3
Batavia	Gulden I.G.	—	1.00 $\frac{3}{8}$	3
Kobe	Yen	—	0.52 $\frac{3}{8}$	3.46
Hongkong	Dollar	—	0.56 $\frac{1}{2}$	—
Shanghai	Dollar	—	0.34	—
Singapore	Straits Doll.	1.41	1.05	—
Manilla	Phil. Peso	—	0.90 $\frac{1}{2}$	—
Teheran ^a) (Perzië)	Pahlavi	—	11.15	—
Bangkok	Baht	—	0.82 $\frac{1}{2}$	—
<i>Afrika.</i>				
Kaapstad	£	—	8.94 $\frac{1}{2}$	3 $\frac{1}{2}$
Alexandrië	Egypt. £	—	9.18	—
<i>Australië.</i>				
Melbourne, Sidney en Brisbane	£	—	7.17	2 $\frac{1}{2}$
Nieuw Zeeland	£	—	7.19 $\frac{1}{2}$	—

1) Off. 0.36 vrije markt 0.09. 2) Milreis Goud. 3) Goudpeso. 4) Munteenheid = Rail (= een Kran.) 5) Nom.

RANKDISCONTO'S.

Ned.)	Disc. Wissels.	2	3 Dec. '36	Lissabon	4	11 Aug. '37
Bk.)	Bel. Binn. Eff.	2 $\frac{1}{2}$	3 Dec. '36	Londen	2	30 Juni '32
	Vrsch. in R.C.	2 $\frac{1}{2}$	3 Dec. '36	Madrid	5	15 Juli '35
Athene	6	4 Jan. '37	N.-York F.R.B.	1	26 Aug. '37	
Batavia	3	14 Jan. '37	Oslo	3 $\frac{1}{2}$	5 Jan. '38
Belgrado	5	1 Febr. '35	Parijs	2 $\frac{1}{2}$	12 Mei '38
Berlijn	4	22 Sept. '32	Praag	3	1 Jan. '36
Boekarest	3 $\frac{1}{2}$	5 Mei '38	Pretoria	3 $\frac{1}{2}$	15 Mei '33
Brussel	3	30 Mei '38	Rome	4 $\frac{1}{2}$	18 Mei '36
Boedapest	4	28 Aug. '35	Stockholm	..	2 $\frac{1}{2}$	1 Dec. '33
Calcutta	3	28 Nov. '35	Tokio	3.46	11 Mrt. '38
Dantzig	4	2 Jan. '37	Weenen	3 $\frac{1}{2}$	10 Juli '35
Helsingfors	4	3 Dec. '34	Warschau	4 $\frac{1}{2}$	18 Dec. '37
Kopenhagen	4	19 Nov. '36	Zwits. Nat. Bk.	1 $\frac{1}{2}$	25 Nov. '36	

OPEN MAKT.

	1938				1937	1936	1914
	9 Juli	4/9 Juli	27 Juli/2 Juli	20/25 Juni	5/10 Juli	6/11 Juli	20/24 Juli
Amsterdam Partic. disc.	1/2	1/2	1/4	1/4	1/4	2 1/8-9/16	3 1/4-4 3/4
Prolong.	—	1/4	1/2	1/2	1	1 1/2-2	3-4 1/4
Londen Daggeld	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1
Partic. disc.	17/32-9/16	17/32-9/16	9/16-19/32	9/16-19/32	9/16	9/16-7/8	9/16-9/4
Berlijn Daggeld	2 1/8-3 1/8	2 1/8-3 1/8	3-5/8	2 3/4-3	2 3/8-7/8	3-1/4	2 5/8-3 1/8
Maandgeld	2 3/4-3	2 3/4-3	2 3/4-3	2 3/4-3	2 1/2-3/4	2 1/2-7/8	2 1/2-7/8
Part. disc.	3 1/8	3 1/8	2 7/8	2 7/8	2 7/8	2 7/8	2 7/8
Warenw...	4-1/2	4-1/2	4-1/4	4-1/4	4-1/4	4-1/4	4-1/4
New York Daggeld ¹)	1	1	1	1	1	1	3 1/8
Partic. disc.	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	3/16	1

1) Koers van 8 Juli en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia ¹)
5 Juli 1938	1.80 $\frac{1}{2}$	8.96 $\frac{1}{4}$	72.80	5.04	30.67	100 $\frac{1}{4}$
6 " 1938	1.81 $\frac{1}{16}$	8.96 $\frac{1}{4}$	72.90	5.04 $\frac{1}{2}$	30.73	100 $\frac{1}{4}$
7 " 1938	1.81 $\frac{1}{2}$	8.95 $\frac{3}{4}$	72.97 $\frac{1}{2}$	5.03 $\frac{3}{4}$	30.75	100 $\frac{1}{4}$
8 " 1938	1.81 $\frac{1}{16}$	8.95 $\frac{3}{4}$	72.95	5.02 $\frac{3}{4}$	30.70	100 $\frac{1}{4}$
9 " 1938	1.81 $\frac{1}{2}$	8.95 $\frac{3}{4}$	72.95	5.02	30.67 $\frac{1}{2}$	100 $\frac{1}{4}$
11 " 1938	1.81 $\frac{1}{16}$	8.95 $\frac{3}{4}$	72.97 $\frac{1}{2}$	5.01 $\frac{1}{4}$	30.75	100 $\frac{1}{16}$
Laagste d.w ¹)	1.80 $\frac{1}{2}$	8.95	72.75	5.01	30.62 $\frac{1}{2}$	100
Hoogste d.w ¹)	1.82	8.96 $\frac{1}{2}$	73.—	5.04 $\frac{1}{2}$	30.77 $\frac{1}{2}$	100 $\frac{1}{16}$
Muntpariteit	1.469	12.1071	59.263	9.747	24.906	100

Data	Zwitserland ¹)	Praag ¹)	Boekarest ¹)	Milaan ²)	Madrid ²)
5 Juli 1938	41.45	6.27	—	—	—
6 " 1938	41.46	6.29	—	—	—
7 " 1938	41.45	6.29	—	—	—
8 " 1938	41.45	6.30	—	—	—
9 " 1938	41.44 $\frac{1}{2}$	6.30	—	—	—
11 " 1938	41.49	6.29	—	—	—
Laagste d.w ¹)	41.40	6.24	—	9.55	—
Hoogste d.w ¹)	41.55	6.32	1.45	9.60	—
Muntpariteit	48.003	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm ¹)	Kopenhagen ¹)	Oslo ¹)	Helsingfors ¹)	Buenos Aires ¹)	Montreal ¹)
5 Juli 1938	46.22 $\frac{1}{2}$	40.02 $\frac{1}{2}$	45.05	3.97	47 $\frac{1}{4}$	1.80
6 " 1938	46.22 $\frac{1}{2}$	40.02 $\frac{1}{2}$	45.05	3.96	47 $\frac{1}{8}$	1.80
7 " 1938	46.20	40.—	45.02 $\frac{1}{2}$	3.96 $\frac{1}{2}$	47 $\frac{1}{8}$	1.80 $\frac{3}{8}$
8 " 1938	46.20	40.—	45.02 $\frac{1}{2}$	3.96	47 $\frac{3}{16}$	1.80 $\frac{1}{2}$
9 " 1938	46.20	40.—	45.02 $\frac{1}{2}$	3.96	47 $\frac{1}{2}$	1.80 $\frac{1}{4}$
11 " 1938	46.17 $\frac{1}{2}$	40.—	45.—	3.97	47 $\frac{3}{8}$	1.79 $\frac{1}{2}$
Laagste d.w ¹)	46.12 $\frac{1}{2}$	39.95	44.95	3.93	46 $\frac{3}{4}$	1.79 $\frac{1}{4}$
Hoogste d.w ¹)	46.25	40.05	45.07 $\frac{1}{2}$	3.98	47 $\frac{1}{2}$	1.80 $\frac{3}{4}$
Muntpariteit	46.671	66.671	66.671	6.266	95 $\frac{3}{4}$	2.1878

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't 1ste of 2de No. van iedere maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
5 Juli 1938	4,94 $\frac{3}{4}$	2,78 $\frac{3}{16}$	40,26	55,22 $\frac{1}{2}$
6 " 1938	4,94 $\frac{1}{2}$	2,78	40,22	55,14
7 " 1938	4,93 $\frac{1}{16}$	2,77 $\frac{1}{16}$	40,19 $\frac{1}{2}$	55,10
8 " 1938	4,94 $\frac{1}{4}$	2,77	40,20 $\frac{1}{2}$	55,16
9 " 1938	4,93 $\frac{1}{16}$	2,76 $\frac{1}{16}$	40,22	55,12
11 " 1938	4,92 $\frac{13}{16}$	2,76	40,20	55,02
12 Juli 1937	4,97 $\frac{1}{16}$	3,88 $\frac{3}{16}$	40,19	54,99
Muntpariteit	4,86	3,90 $\frac{5}{8}$	23,81 $\frac{1}{4}$	40 $\frac{3}{16}$

Table with columns for various commodities: GERST, MAIS, ROEGGE, TARWE, BURMA RIJST, BOTER per kg., KAAS, EIEREN. Includes sub-headers like 'Terminnoteer.', 'Herl. Ned. Ct.', 'Not.', and 'Locoprijs'.

Table with columns for: JUTE, KATOEN, AUSTRALISCHE WOL, JAPAN. ZIJDE, RUBBER. Includes sub-headers like 'Midling Upland loco', 'Super Fine C.P. Oomra', and 'Merino 64's Av.'.

Table with columns for: KOPER, LOOD, TIN, IJZER, GIETRIJ-IJZER, ZINK, ZILVER. Includes sub-headers like 'Standarda Loco Londen per Eng. ton', 'gem. prompt en lev. 3 maanden', and 'cash Londen per Standard Ounce'.

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	25 Juni 1938	2 Juli 1938	4/9 Juli 1938 Laagste	9 Juli 1938 Hoogste
Alexandrië..	Piast. p. £	97½	97½	97½	97½
Athene	Dr. p. £	547½	547½	540	555
Bangkok...	Sh. p. tical	1/10½	1/10½	1/10½	1/10½
Budapest ...	Pen. p. £	25½	25½	24½	25
BuenosAires¹	p. peso p. £	19.02½	19.00½	18.94	19.03
Calcutta	Sh. p. rup.	1/5½/32	1/5½/32	1/5½/32	1/5½/32
Istanbul ..	Piast. p. £	618	618	618	618
Hongkong ..	Sh. p. \$	1/2½/16	1/3	1/2½	1/3
Kobe	Sh. p. yen	1/2	1/2	1/1½/16	1/2½/16
Lissabon....	Escu. p. £	110 3/16	110 3/16	110	110 3/16
Mexico	\$ per £	—	—	—	—
Montevideo ..	d. per £	20¼	20¼	19¾	20¼
Montreal ..	\$ per £	5.00¾	5.00¾	4.96¾	5.00¾
Rio d. Janeiro	d. per Mil.	2½/16	2½/16	2½/16	2½/16
Shanghai ..	d. p. \$	8¾	8¾	8¾	9¼
Singapore ..	Sh. p. \$	2/3½	2/3½	2/3½	2/4½
Valparaiso ²)	\$ per £	125	124	124	124
Warschau ..	Zl. p. £	26¼	26¾	26	26¼

1) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 10 Dec. 1936 16.12. 2) 90 dg. Vanaf 13 Dec. 1937 laatste „export“ noteering.

ZILVERPRIJS

Londen¹)	N.York²)	5 Juli 1938	5 Juli 1938
19¼	42¾	140/8½	140/8½
19¾	42¾	140/11	140/11
19¾	42¾	141/1½	141/1½
19¾	42¾	141/1½	141/1½
19¾	—	141/1½	141/1½
19¾	42¾	141/2	141/2
20½	44¾	141/2	141/2
24½/16	59	84/10¾	84/10¾

1) in pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$ c. p. oz. fine. 3) in sh. p. oz. fine

GOUDPRIJS ³)

Londen	5 Juli 1938	5 Juli 1938
140/8½	140/8½	140/8½
140/11	140/11	140/11
141/1½	141/1½	141/1½
141/1½	141/1½	141/1½
141/1½	141/1½	141/1½
141/2	141/2	141/2
141/2	141/2	141/2
84/10¾	84/10¾	84/10¾

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen.	30 Juni 1938	7 Juli 1938
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	f 162.560.617,73	f 168.647.664,28
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten Voorschotten op ultimo Mei 1938 a/d. gemeent. verstr. op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondabel., alsmede opc. op die belastingen en op de vermogensbelasting	—	—
Voorschotten aan Ned.-Indië	1.720.408,57	6.923.102,39
Idem aan Suriname	10.963.632,31	10.992.958,81
Kasvord.weg. credietverst. a/h. buitenl. Daggeldleeningen tegen onderpand ..	102.660.796,70	103.514.009,75
Saldo der postreke. v. Rijkscomptabelen Vord. op het Alg. Burg. Pensioen f.	27.764.814,83	31.257.975,48
Vord. op andere Staatsbedrijven 1)	11.591.921,29	11.517.877,60
Verplichtingen		
Voorschot door De Ned. Bank ingev. art. 16 van haar octrool verstrekt	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 231.323.000,—	f 227.828.000,—
Schatkistpromessen in omloop	8.500.000,—	—
Zilverbons in omloop	1.088.500,50	1.087.079,—
Schuld op ultimo Mei 1938 a/d. gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondbel. e. d. gem. fondsb. alsm. opc. op die bel. en op de vermogensbelasting ..	8.543.773,97	8.543.773,97
Schuld aan Curaçao 1)	566.772,76	566.763,76
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioen f.	15.614.094,98	25.150.773,63
Id. a. h. Staatsbedr. der P.T. en T. 1) ..	210.405.413,76	227.875.456,78
Id. aan andere Staatsbedrijven 1)	25.500.000,—	25.000.000,—
Id. aan diverse instellingen 1)	195.866.964,40	202.263.550,07

1) In rekg.-crt. met 's Rijks Schatkist.

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Vorderingen: 1)	2 Juli 1938	9 Juli 1938
Saldo Javaasche Bank	f —	f —
Saldo b. d. Postchèque- en Girodienst	632.000,—	294.000,—
Verplichtingen:		
Voorschot 's Rijks kas e. a. Rijksinstell.	1.518.000,—	7.159.000,—
Schatkistpromessen in omloop	16.500.000,—	10.000.000,—
Schatkistbiljetten in omloop	5.000.000,—	5.000.000,—
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds. Idem aan de Ned.-Ind. Postspaarbank. Belegde kasmiddelen Zelfbesturen ...	993.000,—	818.000,—
Voorschot van de Javaasche Bank ...	1.769.000,—	1.922.000,—
	480.000,—	530.000,—
	3.681.000,—	5.997.000,—

1) Betaalmiddelen in 's Lands Kas f 32.744.000,—.

SURINAAMSCH-INDISCHE BANK.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Discont.	Div. rekeningen 1)
4 Juni 1938..	880	1.196	663	555	1.238
28 Mei 1938..	880	1.175	572	558	1.229
21 „ 1938..	880	1.027	605	553	1.191
14 „ 1938..	880	1.096	576	552	1.190
7 „ 1938..	879	1.200	613	548	1.181
1 Juli 1914..	645	1.100	560	735	396

1) Sluftp. der activa.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 11 Juli 1938.

Activa.			
Binnenl. Wis- sels, Prom., enz. in disc.	Hfdbk. f 7.474.302,35 Bijbnk. „ 98.576,45 Ag.sch. „ 429.079,27	f	8.001.958,07
Papier o. h. Buitenl. in disconto	Idem eigen portef.	f	5.400.000,—
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.			5.400.000,—
Beleeningen	Hfdbk. f 299.490.863,24¹) Bijbnk. „ 3.697.990,08 Ag.sch. „ 23.056.197,74	f	326.245.051,06
Op Effecten enz. ..	f 325.365.977,26¹)		
Op Goederen en Ceel. „	879.073,80		326.245.051,06¹)
Voorschotten a. h. Rijk			—
Munt, Goud	f 112.827.535,—		
Muntmat., Goud ..	1.367.899.791,29		
	f 1.480.727.326,29		
Munt, Zilver, enz. „	19.893.560,67		
Muntmat., Zilver.. „	—		1.500.620.886,96²)
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds			43.637.148,24
Gebouwen en Meub. der Bank			4.580.000,—
Diverse rekeningen			6.234.635,15
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/32, S. No. 221) „			8.905.871,61
		f	1.903.625.551,09

Passiva.

Kapitaal	f	20.000.000,—
Reservefondsen		4.860.787,51
Bijzondere reserve		7.102.179,67
Pensioenfonds		11.834.686,71
Bankbiljetten in omloop		932.296.620,—
Bankassigatiën in omloop		8.717,40
Rek.-Cour. { Het Rijk f 164.755.556,86 saldo's: { Anderen „ 761.603.096,25		926.358.653,11
Diverse rekeningen		1.163.906,69
	f	1.903.625.551,09

Beschikbaar metaalsaldo	f	757.213.798,34
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is		1.893.034.990,—
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht		—

1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) f 63.247.800,—
2) Waarvan in het buitenland „ 120.495.806,95

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek-kings-perc.
	Munt	Muntmat.				
11 Juli '38	112828	1.367.900	932.297	926.367	757.214	80
4 „ '38	112858	1.368.367	950.576	915.022	755.135	80
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen 1)
11 Juli 1938	8.002	—	326.245	5.400	6.235
4 „ 1938	7.779	—	331.284	5.400	6.942
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

1) Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. metaal-saldo
9 Juli '38¹)	136.860		192.880	57.950	36.528
2 „ '38²)	137.240		187.580	62.440	37.232
11 Juni 1938	116.886	19.150	190.317	59.929	35.937
4 „ 1938	116.886	20.051	188.913	61.648	36.712
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaal.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse rekeningen 1)	Dek-kings-percentage
9 Juli '38²)	2.620	77.840		46.070	55
2 „ '38²)	2.710	76.760		45.510	55
11 Juni 1938	2.493	14.814	48.845	50.943	54
4 „ 1938	2.466	14.541	48.785	2.970	55
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

1) Sluftp. der activa. 2) Cijfers telegrafisch ontvangen.